

Grafikai Szemle

Folyóirat a grafikai iparágak számára ~ Felelős
szerkesztő Wanko Vilmos ~ Főmunkatárs Gondos
Ignác ~ Megjelenik minden hónapban egyszer
A Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakköreibek Szakköre kiadása
XXIII. évfolyam ~ 8. szám ~
1913. évi augusztus hó

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRÉNEK KÖZLÖNYE

Lapunk jelen számának hosszabb közleményei a következők: *Glaucus*: Gutenberg budapesti szobra. — *Schwartz Armin*: Szakiskolát kérünk! — *Fm.*: A gyakorlati táblázatszedés. — *Y. R.*: A papír konzerválása. — *Rasofszky Andor*: Régi és mai szedőkről. — *N. E.*: Nyomdászlet a XVI. században. — *G.*: A régi újságokról. — A könyvnyomtató munkaköréből: Fejnyomó gyorsajtó. Öntött fabetük. *St-rz*: Kárhozatos rossz szokás. *H. S.*: Hangjegyszedők jelentkeznek. *G.*: Hengeröntés. A levélpapír egy érdekes példánya. *R-r.*: A festékek fényállósága.

GUTENBERG BUDAPESTI SZOBRA

Atyamesterünk budapesti szobrának ügye, mely tengeri kigyó módjára már évtizedek óta huzódik, mintha végre helyes mederbe terelődne.

Egyik legutóbbi választmányi ülésünkön ismét szóba került a felállítandó szobor dolga s ennek folyományaként elhatározatott, hogy egy a mindenkori változó egyesületi elnökségeken kívül álló, állandó bizottság alakíttassék, melyben az összes szaktársi körök képviseltessenek. Fontos pontja e határozatnak, hogy a jelenleg megválasztott szoborbizottsági tagok akkor is az állandó bizottság tagjai maradnak, ha az egyesület elnökségének, mely ma kiküldi, nem is lesz már tagja.

Az erre vonatkozó átiratok szétküldettek s ezek legtöbbször már választ is kaptunk, megjelölve a levánt küldöttek neveit, bizonyosságul annak, hogy összes szaktársi köreink helyeslik a szobor megvalósításának eszméjét és készséggel hajlandók ebbeli munkánkban, melynek elejtett fonalát ismét kézbe öhajtjuk venni, támogatni segédkezést nyújtani.

Örömmel állapítjuk meg ezt, mert hiszen eddig leginkább azért nem történt ez ügyben semmi, mert vezetőségünk vállára nehezdedvén egyedül az ez ügyben való tevékenység, sokoldalú egyéb elfoglaltsága miatt alig vagy éppenséggel nem jutott idő erre is. Hiszen aki ismeri az egyesületi életet, nagyon jól tudja azt, hogy a munka majdnem mindenütt csak kevés lelkes, áldozni kész, ingyenmunkára hajlandó ember közt oszlik meg.

Lehet, hogy kicsinyek is vagyunk s voltunk hozzá, hogy ez ügyben az érdeklődést egyedül felkeltsük, talán a módját sem találtuk meg eddig, hogyan lehetne eredményes mozgalmat indítani. De hogy élt elődeinkben a lelkesedés, hogy a szobrot létrehozák s hogy ez ügyben tegyenek valamit, bizonyítják ezt a többször választott szoborbizottságok s az önkéntes adakozásból befolyó összegek, melyek a Szakegyesület s Körünk pénztára által kezeltetnek.

Ma tehát tudatára ébredtünk annak, hogy tenni kell valamit, felismertük a tétlen tespedés lehetlenségét s hogy a mult mulasztásait pótolnunk kell. Ugy gondolom, helyes irányban keressük az ered-

ményes munkálkodás lehetőségének utját s meg vagyok győződve, hogy a több irányból kapott eszmékből leszűrjük majd azt a célravezető munkakerőt, mely az önkéntes, lelkesedésből fakadó adakozást megindítja.

Nincs semmilyen eszménk vagy tervünk arra vonatkozólag, hogy az állandó szoborbizottság mint kezdje meg munkáját s miként szervezze a széles hullámokat verő mozgalmat, mert hiszen az eddigiekből semmilyen irányban nem állapodhattunk meg. Magánésszel bőven rendelkezünk s ezek között bizonyára van nem egy egészséges gondolat, mely megmutatja a helyes utat s amelyek megindított munkálkodásunk eredményességét lesznek hivatottak biztosítani. Az állandó szoborbizottság bölcsesége hivatott ezek sorsa felett itélkezni: egy-egy halvaszületett eszmét eltemetni, az életrevalóba pedig lelket önteni.

Az ősszel meginduló munka tehát tettekre készen talál bennünket s reméljük, mindazok, akiket Körünk részéről létrehozott állandó bizottságban üdvözölhetni lesz alkalmunk, ugyanolyan tisztelői Gutenberg Jánosnak, a kultúra nagy fátylavívőjének, mint mi s ugyanolyan lelkesedéssel fogunk a Budapesten felállítandó Gutenberg-szobor ügyében munkálkodni, mint azok, akik ezt a tespedő tervet legutóbb ismét választmányunk elé hozták s amely — csupa mesterséget szerető emberekből állván — belátta, hogy mégis csak tenni kell már valamit...

Ha valaki majdan — talán a szobor létrejöttekor — a szobor létrehozatalának történetét meg fogja írni, kötetekre menő közleményt fog összegyűjteni, melyek tulnyomó nagy része szemrehányással illeti Körünk hajdani vezetőségét. Egy ilyen közleményben találok feljegyezve, hogy wieni kollégáink sokkal későbbben kezdtek foglalkozni Gutenberg János szobrának eszméjével s mégis a szobor ott már évek óta áll, mi pedig még mindig csak a kezdet legkezdetén vagyunk.

Nem akarok ehelyütt eszmékkel előállani, nehogy a dolognak olyan látszata legyen, mintha Körünk az állandó szoborbizottságot kész terv elé akarná állítani, esetleg azok keresztülvitelét szorgalmazná, de mégsem hallgathatom el, hogy talán nem ártana a wieniekkel összeköttetésbe lépve, tőlük megtudakolni, hogyan csinálták dolgukat? Minket érdekelhet az, hogy melyek voltak azok a fórumok, melyek őket az oly gyorsan célravezető munkájukban támogatták s kik voltak azok, akik adományaikkal a terv megvalósulását sietteték.

Egy dolog bizonyos s ezt ehelyütt sem hallgathatom el: mindennemű kötelező megadóztatásnak velem együtt többen ellenzői vagyunk. Meggyőződésünk ugyanis, hogy Gutenberg János szobra kötelező adományokból nem jöhet létre, csakis lelkesedésből, önként adott fillérek fogják létrehozni azt a tökélet, amelyre a megalakuló állandó szoborbizottságnak a szobor létesíthetése végett szüksége van. Az önkéntes adakozás, a lelkesedés lángjának

ébrentartása legyen az állandó bizottság egyik legfőbb dolga s annak a felfogásnak megerősítése, hogy önmagát tisztelti meg az, aki Gutenberg szobrának létrehozatalát filléreivel siettet. GLAUCUS.

SZAKISKOLÁT KÉRÜNK!

Szakszervezetünknek az idén is, mint a múltban, felvilágosító figyelmeztetéssel kellett a szülőkhöz fordulni, hogy fiaikat az elemi iskolai tanulmányuk befejezésével ne adják a nyomdaipari pályára, mert egyrészt a munkanélküli alkalmazottak nagy száma, másrészt pedig a nyomdatulajdonosok vidéki üzemeiben való hiányos és elégtelen szakmai kiképzés miatt oly szerencsétlen következményű jövőnek tennék ki őket, hogy a késői megbánás semmiféle intézkedésével ezt a rossz pályaválasztást jóvátenni nem tudnák többé. És bárha sok esetben sikerült is ezzel az óvással az országban számos tanoncot visszatartani a reá nézve szomorú eredményrel végződő mesterség tanulásától, mégis aránytalanul nagy még azoknak a tanoncoknak a száma, akik saját hibájukon kívül nyomdába kerültek tanoncul. Pedig az a szánalmas szakképzés, amelyben a magyarországi nyomdáknak részeseülnek, nagyon is elégtelen ahhoz, hogy a tanoncidő befejeztével önállóan az életbe léphessenek. S noha a munkaadók panaszkodnak elsősorban a hiányos szaktudású alkalmazottakra, mégis általános az a zuglódásuk, amelylyel a *tanonchiány* felett keseregnek. Csakhogy ennek az áldatlan tanonctenyésztésnek kizárólag a megfelelő *szakiskolai iparoktatással* lehet véget vetni.

Ma már ugyszólván minden országban belátták a művelt iparosmunkások szakszerű nevelésének szükségességét és éppen ezért a modern iparfejlesztésnek legmegfelelőbb intézményei gyanánt a különböző állami ipari szakiskolákat tekintik. Csakis azok az országok tudnak magas szakműveltségű iparosokat képezni, amelyekben az alsó-foku iparostanonciskolától kezdve egészen a felső ipariskoláig minden válfaja működik az iparoktatás eme hathatós szerveinek. Magyarországon a községi

és állami alsóbbfoku iparostanonciskoláktól egy tekintve (amelyek nem szorosan vett szakoktatást, nyújtanak), mindössze hat állami *faipari*, öt *fémipari*, hét *fa- és fémipari*, három *kő- és agyagipari*, egy államilag segélyezett *bőr- és cipészipari*, egy *mechanikai és órásipari*, három *kosárfonó kézműves*, egy *gyermekjátékszer-készítő*, két *nőipariskola*, egy *csipkeverő- és egy szövőipari szakiskola*, két *felső ipariskola*, egy *felső építőipariskola*, továbbá három *technológiai iparmúzeum*, végül a *műegyetem* és az *országos iparművészeti iskola* látják el a tényleges gyakorlati iparoktatást. Legfeljebb még azt a néhány *szakirányú* tanonciskolát számíthatjuk a magyarországi iparoktatási intézetek közé, amelyek községek vagy testületek vezetése alatt állanak.

Amint ezekből láthatjuk, sajnos, mindezideig még egyetlenegy *sokszorosítóipari* szakiskola sem állított fel Magyarországon, mindannak ellenére, hogy már az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács is foglalkozott egy teljesen kidolgozott sokszorosítóipari szakiskolai szervezettel, legutóbb pedig a főváros részéről felállítandó központi nyomdaipari tanonciskola létesítése végett a legközvetlenebbül érdekelt tényezők értekeztek és tanácskoztak, de ugylátszik, még sokáig tart, amíg a tervezetből és szervezetből — *iskola lesz*.

A mai műhelyoktatás rendszere olyan lelkiismeretlen a tanoncra nézve, hogy az eltöltött négy évi tanoncidő rendszerint csupán a nyomdaipari munkák készítése legelemibb ismereteinek megszerzésére volt elegendő. A tanonc felszabadul anélkül, hogy a gyakorlati munkaeljárások legáltalánosabb műveleteit alaposan elsajátíthatta volna és mire kikerül az életbe, újból kezdheti a tanulást. Ez a továbbképzés azonban csak legfeljebb az elmulasztott legszükségesebb szakmai tudnivalók öletszerű és rendszeretlen pótlásából áll és nem öleli fel azokat a gyökeresebb szakismereteket, amelyek a nyomdaipari munkák specializálódásának egyes fontosabb nemeire vonatkoznak. Es így érthető, hogy — szórványos kivételektől eltekintve — alig találhatunk a magyar nyomdaipari alkalmazottak között olyan felfelé törekvőt, aki szabad idejét a tökéletesebb vagy pláne művészibb továbbképzésnek szentelné. Lehet, hogy ennek a körülménynek a rugóit mélyenfekvő szociális okokban találhatjuk

Lapunk jelen száma rövidebb közleményeinek rovatai: A Szakkörből. — Uj betűk, diszcek. — Beküldöttek. — Feljegyzések. — Hivatalos. — Mellékleteink. — Üzenetek.

A SZAKKÖRBŐL

Körünk fejlődésének örvendetes tanúsága a helyi csoportok tömeges alakulása. Ujabbán a következő helyi csoportok alakulásáról kaptunk értesítést: *Sopron*, elnök Zeitvay Lajos, titkár Zsigmond Lajos, pénztáros Hofbauer Rezső; *Kecskemét*, elnök Baracsy László, titkár Stark Jenő, pénztáros Lestár Béla; mely alakulásokat a hatóságok már jóvá is hagyták. A ottani vezető szaktársaktól várjuk első sorban, hogy lelkiismeretes munkájukkal a Kör felvirágztatását elő fogják segíteni.

A *Kolozvári helyi csoport* június hó 29-én jól sikerült János-ünnepélyt rendezett, melynek tiszta jövedelme a pénztár javára 43 korona. Az ünnepélyre sikerült alkalmi élclapot adtak ki.

Pályázat. Debreceni helyi csoportunk tagjai közt levélfeje pályázatot hirdet. A

pályadíjak megállapításakor a helyi csoportot az a hit vezette, hogy nem annyira a díjak nagysága, mint inkább az elismerés fogja ambicionálni szaktársainkat. Feltételek: 1. Papíralak 4°. 2. A levélfej szövege: „Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabéliek Szakköre. Debreceni csoport.” 3. A szedés elrendezése tekintetben teljesen szabadkéz biztosítottatik azzal a kikötéssel, hogy a pályamunka modern legyen és kizárólag betűöntődei anyagból készüljön. Csak a legkivételesebb esetben alkalmazható némi kimetszhető dísz. 4. Pályadíjak: I. díj 10 korona, II. díj 5 korona. Pályázati határidő folyó évi október 5. A pályamunkák zárt borítékban, jelíges levéllel Várakozóhoz, a debreceni csoport jegyzőjéhez küldendők. A pályamunkák felkérésére a központi szakbizottság által bíráltatnak el.

Temesvári helyi csoportunk egyik legutóbbi vezetőségi ülésén a Szakkör fejlesztése ügyében elhatározatotott, hogy a temesvári szaktársakhoz körlevél intézették, melyben a Szakkörbe való belépésre felszólítottak. Egyben felkérte a szakegyesület és a szabadszervezet vezető-

sége, hogy a Szakkört a tagszerzési akcióban támogassa. Ugyazintén határozatba ment egy levélfejpályázat kiírása, valamint egy állandó nyomtatvány-kiállítás rendezése, mely célra a Szakegyesület üvegsekerenye átengedettett. Reméljük, hogy az új vezetőségnek sikerülni fog a Szakkör hiveit gyarapítani.

Nagyvárad helyi csoportunk levélfeje pályázatot irt ki, melynek eredménye várakozáson felül jó. Az összes munkák modern felfogásuk a az általában jóval felül állanak. Ugyanezt mondhatjuk a temesvári helyi csoport levélfejpályázatának pályamunkáiról. A díjakat a központi szakbizottság legközelebbi ülésén ítéli meg.

Turócszentmártoni helyi csoportunk július havi ülésén folyó ügyek elintézésén kívül Kolanda prágai szaktárs mint vendég előadást tartott, melyben ismereti németországi tanulmányutját. Nevezetesebb nyomdászvárosokban megfordulván, mindegyik nevezetesebb nyomdászvárost megemlélve, intézeteit meglátogatva, tapasztalatairól beszélt. Rámutat a németországi gépgyárak, valamint a betűöntők szociális viszonyaira, hol a veze-

mert hiszen általános az a felfogás, hogy nem értékeltek megfelelően azok a munkások, akik a köznapi munkakör feladatain felülemelkedve, művészből és nemesebb alkotásokra is képesítették magukat. Ez a felfogás azonban nem lehet kerékkötője annak a törekvésnek, hogy az egész magyar nyomdaipart előbbrevívó szakiskola főképpen az erre a pályára lépő ifjuságnak jövő szakmai kifejlődése érdekében fel ne állíttassék. Azért tehát rendkívül szükséges elsősorban a tanoncokat megfelelő szakiskolai oktatással a nyomdászati mesterségre képesíteni.

Csak a minden kulturai intézményben előrehaladott művelt nyugat tudja megmutatni, hogy mennyivel gyökeresebb szakoktatásban részesülnek azok a tanoncok, akik szakiskolában nevelődnek, mint azok, akik a magántulajdont képező nyomdában töltik tanonc éveiket. Ezt az igazságot már a külföld számos országában belátták és törekedtek a sokszorosítóiparok fejlesztése végett megfelelő szakiskolákat felállítani. *

Akik Angliában nyomdászszá akarják magukat képezni, azoknak bőséges alkalom nyílik erre Londonban egyrészt a londoni grófsági tanács közoktatási bizottsága, másrészt a hatóságok intézkedései révén.

Mult év tavaszán a londoni központi iparművészeti iskola (London county council Central School of Arts and Crafts) Seulbornban rendkívül sikerült nyomdaipari kiállítást rendezett, melyen a különböző iskolákból bemutatott munkák nyers vázlatban és kész kivitelben fel tudták venni a versenyt a legjobb nyomdák kikerült nyomdaművészeti alkotásokkal.

A legtöbb nyomdászati kurzus esti tanfolyamokon folyik, a napi munka bevégeztével s a növények ezeket szorgalmasan látogatják. Sokszor délutáni leckét is tartanak a tanoncok számára, amely lecke rendszeren elemi ismereteket ölel fel s délután 5 órakor kezdődik, mely esetben a munkáltatók gondoskodnak arról, hogy tanoncaiknak szabad időt engedjenek ezek látogatására. Az esti tanfolyamok már évek óta fennállanak és a szakképzés terén nagy haladást jelentenek. Több mint 1000 növendék keresi fel ezeket a kurzusokat London külön-

böző iskoláiban. Legnagyobb számmal azonban a St. Bride Foundation nyomdászati szakiskolában vannak, mely a nyomdászati központjában fekszik. 1911-ben 601 jelölt közül 464 állotta ki ezekben sikeresen egy a tipográfiai, mint a litográfiai munkákra vonatkozólag tett vizsgákat. A különböző iskolák növendékeik eredeti munkáiból mintagyűjteményeket bocsátottak közre, amelyek nemcsak izmos szakműveltségről tanuskodtak, hanem egyszerűsége és vonaldiszitményes koncepció fokozódó egyszerűségében s a használt írásfajok harmoniájában megnyilatkozó izlésről is megértő bizonyosságot szolgáltatottak.

Két év előtt az iparművészeti központi intézet nappali iskolát is nyitott egy könyv- és könyvművészeti bizottság vezetése alatt, melyet a tanács közoktatási bizottsága küldött ki s ez két csoportból áll s tagjait külön-külön, részint az ipartársulatból s a munkás-szakegyesületek, részint a tanács jelöltjei ki. A bizottság a londoni összes könyvkötői tanácsok alapján meglatogatta s a tapasztaltak alapján felolvasásokat rendezett a könyvkötészet tárgyai köréből, melyeket általában mindenütt oly jól fogadtak a szakipari érdekelték, hogy ezeket népszerű nyelven megírt kisebb-nagyobb alakú füzetben ki kellett adni s a magánúton való továbbképzés céljából az érdeklődőknek ingyen rendelkezésre bocsátották; ily módon ezek a felolvasások és szakelőadások a leghivatottabb szakférfiak részéről a technikai iparoktatás minden ágának kiegészítő részét képezik. A kielégítő eredménye folytán elhatározták, hogy hasonló könyv- és iparművészeti iskolát állítsanak fel a londoni központi iparművészeti tanintézet keretében is, a már létező esti tanfolyamok mellé.

Miután a kiküldött bizottság kiegészítette magát a könyvnyomtatóipar megfelelő számú képviselőivel, a tanács méltányolva a mozgalom fontosságát és várható eredményeit, egy nappali nyomdaipari és várható eredményeit, egy nappali nyomdaipari szakiskolát állított fel, melynek szintén nagyon szép számmal végzett növendékei gyökeres szakműveltséggel hagyták el az intézetet. Ebben az iskolában a tanulók az első évben az iskolai leckék kétharmadrésznyi ideje alatt a rendes elméleti tárgyakat veszik elő, a többi időt pedig arra szánják, hogy valamit a nyomdászati és könyvkötészeti iparok

tőség gondoskodik a munkás tisztaságáról és e célból fürdőt létesített, ahol kötelezve van a munkás a fürdésre. A német városok nyomdaiparáról külön beszél, ismeretve a nyomdászati magas színvonalát. A szaktársak igen nagy érdeklődéssel hallgatták a tanulságos és érdekes előadást.

ÚJ BETŰK, DISZEK

Szalonn groteszk. Heinrich Hoffmeister leipzigi betűöntőde legújabb mintakönyvében ötféle groteszkbetűt mutat be Szalonn groteszk elnevezés alatt. Az ötféle betűfaj vékony félkövér, széles félkövér, széles kövér, keskeny félkövér Szalonn groteszk. Ezen írások nem ujszerűek ugyan, de vágásuk finom és nemes s emellett a dőnségeik folytán akazidencnyomatványok szedésére alkalmasak.

A leipzigi J. G. Scheller & Giesecke betűöntőde Salzmänn-antikvája erőteljes betű átmeneti típusal (petitje például aokkal nagyobb képű, mint lapunk cikkeihez használt borgias Lessing-antikváé), ebből kifolyólag aztán a betű — mint

könyvbetű — kissé nehezezen olvasható s ezt csak súlyosbítja a betűk meglehetősen éles szögletesség. Mint akazidencbetű már jobban megfelel a célnak, mert jó dekoratív foltot ad ki a betű nagyobb tömegében, ez a megállapítás azonban csak addig állja a helyét, amíg kurens betűs sortokról van szó. Verzállási szinten szögletesek, tömörek s így nem alkalmasak arra, hogy több sort szedjünk belőlük, még akkor sem, ha a mai szedéstechnikával ellentétben erősen ritkítjuk a sorokat; a verzállásból szedett sortok a betűk nagyságának emelkedésével nehezebben és nehezebben olvashatók, ami annak tulajdonítandó, hogy a betűkép nagybodásával a vonalak vastagsága is erősödik. Egyébként azonban meg kell jelezni, hogy az újabb betűk között talán éppen a Salzmänn-antika verzállásai vannak rajzilag legjobban megoldva abból a szempontból, hogy az A, F, L, P, T és Y betűk a magyar nyelvű szedésben nem okoznának olyan csunya „lyukakat”, mint más (pl. Lessing-antika) modern betűknél, amelyeknél a fent említett betűk meg lehetőségek az élesek, ellentétben a Salzmänn-

antikváival, amelynél a betűk a lehető legkeskenyebbnek vannak konstruálva. Az ezen betűhöz tervezett iniciálék azonban teljesen elhibázott rajzok, alig egy-kettő akad köztük, amely szépek volna mondható. A füzetben bemutatott vignetták és diszek szintén Salzmänn tanár munkái s modern rajzok folytán is kiválóan alkalmasak nyomtatványok dekorálására.

A berlini Wilhelm Woellmers betűöntőde „Dorado”-diszitménye. Hosszu pihenés után ismét egy kombinációs körzetet hoz forgalomba a nálunk is jól ismert névnek örvendő német betűöntőde. Az új diszítőanyag a „Dorado” nevet viseli s 75 figurából áll, melyek közül egynéhány igen finom és izléses rajzu figura sorjázatként is használható, tulnyomó részben azonban léniakkal kombinálható sarkok és középdarab, amit a mi izlésünk már nehezen vesz be, annyira bevettük már sorkörzetekkel való dekorálás — igen helyes és gyakorlati szempontból is életrevaló — divatját. A beküldött mintakönyvből is láthatjuk, hogy a „Dorado” csak úgy hat valamelyest, ha meglehetősen megnyisegű léniával kombináljuk s alapnyo-

szakismereteiből elsajátítsanak. Az első év végén, mikor a tanuló 14 éves lett és az előmenetele kielégítő, az intézet felszólítja őt és szüleit, hogy határozzák el magukat, vajjon a *nyomdászati* vagy *könyvkötői* pályát választják-e s akkor tanoncnak szerződtek valamely céghöz s két mesterség közül, hová azonban csak akkor lép be ténylegesen, ha még két évet eltöltött az iskolában. Több munkáltatómester hozzájárult ehhez az iskolai szervezethez s úgy az iparegyesületek, mint a grafikai és könyvkötői munkás-szakegyletek megegyeztek abban, hogy a 14 éves korán túl az iskolában eltöltött két évet beszámítják a tanoncok rendes tanoncidejébe. A *második év* alatt a tanonc fele idejét az általános iskolai tantárgyaknak szenteli, a másik felét pedig az ipari szakoktatási tárgyaknak s a szerint a kurzus szerint módosul, amilyen ipari foglalkozást mint tanonc választott. A *harmadik és utolsó évben* kétharmadát fordítják már az iskolai tanulmányoknak a technikai képzésre s csak egyharmadát rendes tárgyakra. *Harmadik év után* a növendék 16—17 éves korában már mint harmadéves tanonc lép be mesteréhez. S mikor a nyomdában tanoncidejének utolsó évét a gyakorlati munka mellett eltöltötte, általános szakmai tudása teljesen megfelel pályája ama követelményeinek, melyeket a munkaadók iránta támasztanak.

Londonon kívül Edinburgh, Dublin, Manchester, Liverpool, Leeds, Lancaster stb. városokban is vannak megfelelő nyomdászati szakiskolák Angliában.

Elérkezett volna már az ideje annak, hogy a *magyarországi* nyomorult tanoncviszonyoknak a végét vessék s ha már hiányos kiképzésű munkásokról panaszkodnak főnökeink, úgy törekedjenek a szükséges nyomdaipari szakiskola felállítására is gondoskodni.

SCHWARTZ ARMIN.

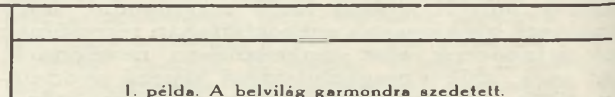
A GYAKORLATI TÁBLÁZATSZEDÉSNEK

kötetekre menő irodalma dacára találkoznak szakértársak, akik a célszerű munkálkodást illetőleg kétségben vannak. A legegyszerűbb dolgokban gyakran eltérnek a nézetek s a sok eltérő munkamódszer

mellett mégis mindenki azt gondolja, hogy ő dolgozik a legracionálisabban.

A táblázatok harántvonalozásait is „ahány ház, annyi szokás”-nak megfelelően minden nyomdában más utasítás szerint kell készíteni, mert mindegyik nyomda vezetőségének, de magának a szedőnek is szent meggyőződése, hogy az ő rendszere a leghelyesebb. Ennek bizonyossága az a levél, melyet egy kisebb nyomdából kaptunk, ahol három szedő dolgozik s mind a három a harántvonalzás szedését illetőleg más-más véleményen van.

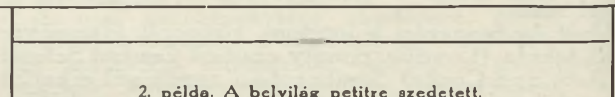
Könnyebb megérthetős végett bemutatjuk a példákat úgy, ahogy beküldték nekünk. Az 1. példa

1. példa. A belvilág garmondra szedetett.

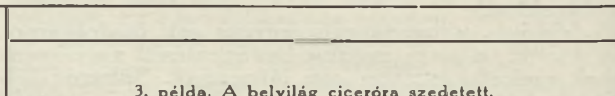
A szaktársunk álláspontját illusztrálja, akinek a nézet szerint a táblázat belseje vonalított vonalig garmondra szedendő, amely a két oldalléniával tehát mittre megy ki s minthogy a vonalnak kevés husa (Abstand) van, a ciceróra szedett harántvonalzás az oldalvonalra esik s azt teljesen fedi.

B szaktársunk álláspontja a 2. példa szerinti, hogy a táblázat az oldalvonalakkal együtt ciceróra men-

2. példa. A belvilág petite szedetett.

jen ki, amiért is ő a táblázat belvilágát petite kimenőleg szedi, míg C szaktársunk felfogása, hogy a táblázat belső világa — mint azt a 3. példa mutatja

3. példa. A belvilág ciceróra szedetett.

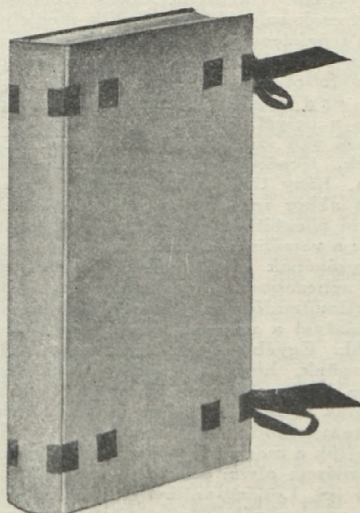
— ciceróra szedendő s ilyen széles kell, hogy legyen a harántvonalzás is, mert a vonaloknak oly kevés a husuk, hogy azt figyelembe venni nem szükséges.

A kérdés egyszerűsége dacára ezt a szakbizottság elé vittük s a bizottsági ülésen résztvettek azt a véleményt nyilvánították, hogy a szedésmódok egyike sem mondható rossznak, s azok bármelyikének

mattal igyekszünk egyes dekoratív részeket kidomborítani, vagyis a papírsíkon plasztikus hatásokat törekszünk elérni. Wi.

BEKÜLDÖTTEK

Egy érdekes árjegyzék. Az iparművészeti fejlődés, mely nemcsak szakmánkban, hanem az iparokban általában érezhető, mindszélesebb hullámokat ver. E fejlődésnek olyan látzata van, mintha teljesen a multhoz térnénk vissza. Nemcsak mi nyomdászok utánaözzük a multat, hanem az egyéb szakmák is törekednek a művészi követelményeknek megfelelő holmikát előállítani, melyek sokban hasonlítanak az évszázadokkal ezelőtt készült iparművészeti remekhez. A multban például egy-egy könyv iparművészeti remek volt, míg ma a legtöbb gyárilag előállított selejtmunka. Eppen ezért érdekes a felémlyítésre érdemes az az árjegyzék, melyet Barta Sándor könyvkötőmester (Budapest, VI, Vasváry Pál-utca 8) küldött be hozzánk. A csinosan, válogatott izléssel készült árjegyzék magánrendelők részére

Modern pergamentkötés.

különböző, a köznapi kötésektől eltérő könyvkötéseket mutat be tiszta képekben. E képekből bemutatunk kettőt e sorok kapcsán. Ilyen, magánrendelőknek szánt magyar árjegyzékkel ezideig még nem találkoztunk s ezért az újszerűség, valamint a művészire való törekvés dicseendő benne. Az árjegyzék legtisztább munkái a különböző mintázott és leiszterpapírba kötött könyvek. A fűzet végén különböző anyagmintát — papír, vászon, bőr — mutat be az árjegyzék kibocsátója. Érdeklődőknek a csinos árjegyzéket Barta kivására szívesen megküldi.

Meghívó barátságos vacsorára. (Ifj. Ludvig István szedése, Miskolc.) Úgyes sorcsoportosítás, melynek hatása előnyösen fokozódott volna, ha a betű kifejezőbb, tömörebb és kövőbb lett volna. Ugyancsak a jó hatás emelésére szolgált volna az egy centiméteres margónak 2—3 milliméterre való redukálása.

Debreceni nyomtatványok. (Rosenfeld Henrik munkái Debrecenből.) Beküldtek két levélpapírt és egy meghívót, ez utóbbinak szedése ugyazólván kifogástalan volna, hibát követtek el azonban, hogy

alkalmazása a táblázat milyenségétől függ. Az oly keskeny táblázatoknál, mint a példák, a leghelyesebb, ha a táblázat belvilágát ciceróra szedjük s az oldalvonalakat nem vesszük számításba, mert hiszen ily keskeny formátumnál nem állanak elő kirugási eltérések, mint ahogy ez széles táblázatoknál napirenden van s amely körülménnyel mindig számolni is kell.

Táblázatoknál, amelyekbe a harántvonalzást külön szedésről nyomatjuk, alapvül kell vennünk, hogy a harántvonalzás mindig a legegyszerűbb módon legyen szedhető s így természetesen ciceróra menjen ki s hogy lehetőleg ne legyen szükséges ennek szedésénél apró — 1—3 cicerós — darabokat használni. Ez fontos körülmény, amelyet sohasem szabad szem elől téveszteni.

Magában az körülmény, hogy a táblázat belvilágát mennyire szedjük, nagy szerepet nem játszik, alényeg, hogy a harántvonalzás szedése könnyen legyen előállítható s hogy az egyszerű munka mellett a nyomtatvány mégis kifogástalan és tetszetős legyen. Alapvül azt vehetjük, hogy az oldalvonalakat nem kell a táblázat belvilágához számítani, ha csak negyedpetites vonalakat használunk oldalt, míg félpetites, vagy annál is vastagabb tabellázárvonalak alkalmazása esetén ennek felét a belvilághoz számíthatjuk, hogy a harántvonalak ezekre essenek. A táblázat belvilágának ciceróra való szedését s a harántvonalzásnak ennek megfelelő előállítását azért tartjuk helyesnek, mert ha negyedpetites oldalvonalakat használunk, az egyenlőtlen berakás következtében gyakran megtörténik, hogy a harántvonalzás az oldalvonalakon $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$ petittel kiesik, ami különösen jobb táblázatoknál igazán nem mondható szépnek, míg ha ezek a kis eltérések az oldalvonalakon belül vannak, alig vehetők észre azok, vagy legalább is nem oly bántóak, mintha az oldalvonalakon kívül áll ez az eltérés.

Az elmondottak lényegükben csakis nagyobb táblázatokra vonatkoztathatók, mert olyan kicsiny táblázatoknál, mint a jelen közlemény példái, az anyag piszkossága vagy más körülmények folytán nem állanak elő számításba jövő kirugások, amiért is feltétlenül helyes, ha a belső szélességet cicerószélségre vesszük. Nem kell ugyanis aggályoskodnunk amiatt, hogy a lénia husa folytán olyan héza-

gok támadnak, mely a táblázat külső hatását befolyásolhatná. Nem mulasztatom el ismételtén hangsúlyozni, hogy táblázatok szedésénél különösgondunk legyen a minél egyszerűbb munkálkodás, mert minél komplikáltabban dolgozunk, annál nehezebben lesz a harántvonalzás pontos állása elérhető.

Fm.

A PAPIR KONZERVÁLÁSA

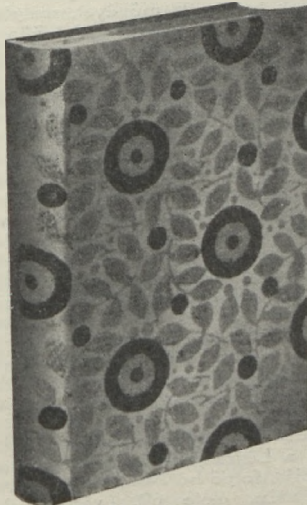
A nyomdaiparban gyakran válik észlelhetővé az a szükséglet, hogy némely papirokat atmoszférikus behatásoktól meg kell óvni. A mai papirokat javarésze kellő megőrzés mellett ellentáll ugyan az idő vasfogának, mert hiszen a papirgyártás is jobb anyagot használ már, azonban még mindig létezik némely terméke a nyomdaiparban, amelyben a papir jókarban való tartására törekszenek. Ilyenek például a műmellékletek, a festmények, a rajzok, értékes kéziratok, autogrammok, bankjegyek, értékpapír, aranyozott könyvborítékok stb. A papírfeldolgozó iparágakban elegendő tárgy van, amelyeknek megbízható konzerváló módszerre van szükségük.

A szász miniszterium 1899 szeptemberében értekezletre hívta össze a levéltári hivatalnokokat, amelyben alaposan megvitatták a papírnak hosszú időkre való megőrizhetését és megállapították, hogy ezidő szerint még nem áll rendelkezésre olyan szer, amelylyel értékes papirokat mindenféle behatásoktól származó rongálás ellen meg lehetne óvni. Még a legjobb famentes anyagból készült papír is, már csak a pusztá raktárban való fektetés folytán is, megrongálódik. Azonban ez az értekezlet azzal a haszonnal járt, hogy a papír konzerválásának kérdésével kezdtek foglalkozni.

Különösen Schill dr., szász főtörzsorvos foglalkozott ezzel az ügygyel; elsősorban kipuholtta azokat az okokat, amelyek a papírra rombolóan hatnak. Schill kísérletezései nyomán arra az eredményre jutott, hogy a rombolás penészgombáktól ered, amelyek mindenütt mutatkoznak, ahol nagyobb mennyiségű papír van elraktározva. Leginkább ott hatalmasodnak el, ahol kevés a levegő és

nem két színben nyomtatták. A felhasznált kövér betű és ugyancsak erős foltot képező vignetta egy színben nyomtatva üti egymást s ezt csak oly módon lehetett volna elkerülni, ha a vignettát és a keretet egy második, tompított színnel nyomtatják. A szép munka érdekében talán a megrendelőt is lehetett volna némi anyagi áldozatra rábírni, ellenkező esetben pedig a szedőnek kellett volna figyelembe venni, hogy a munka csak egyszínű lehet, s ehhez képest kellett volna a betűt megválasztani. A két levélfej újabb csapásokon haladó szedő munkájának tekintendő ugy sorkiképzés, mint diazítés egyszerű alkalmazása szempontjából. Mk.

Meghívó irodalmi estélyre. (Készült a Magyarországi Baptisták nyomdájában.) Valószínű, hogy bírálat végett küldték be a Budapesti Vallásos Iratokat Terjesztő Társulat meghívóját, amelynek különösen nyomtatása dicsérendő, mint tiszta és pontos munka. A szedő munkájáról sem lehet rosszat írni, mert a rendelkezésre álló anyagból a megadott rengeteg sok szöveget szebben és jobban nem is lehetett volna összeállítani. A műsor egész

Művészvásznon-kötés. A rajz többszínű.

megoldása egyszerűsége dacára becsületes tipografus-munka. Nw.

A szekszárdi Molnár-féle nyomdai műintézet zárszámadása. Az általánosságban csinosnak mondható füzet fedőlapja tetszetős kivitelű. A belső szövegrész szintén kifogástalan szedésmunka és a gépmester munkája is dicsérendő.

FELJEGYZÉSEK

Goebel Tivadar. E hó 16-án volt hetven esztendeje, hogy Goebel Tivadar, a kitünő nyomdász-szakíró, Gutenberg-katonává lett. Kötelességünknek ismerjük, hogy jeles kollégánkról, ki szakirodalmi és művelődéstörténeti munkássága révén s ugysis mint nyomdász világhírt szerzett — mert a Goebel-név Amerikában, Franciaországban és Angliában éppoly ismeretes, akár hazájában, Németországban —, ezen ritka évforduló alkalmából megemlékezzünk. Öreg kollégánk született Gelenauban, Kamenz mellett (Szászország) 1829 március 17-én. A hat elemi osztályt Gelenauban és két polgári iskolát Kamenzben végezte,

világosság, táplálékukat abból a papirból nyelik, amely sok söt, enyvet, sejtanyagot és egyéb növényi eredetű alkotórészeket tartalmaz és ilyen módon idézik elő a papir rothadását. A penészgombákkal egyidejűleg baktériumok is jelentkeznek, amelyek szintén segítkeznek a papir rombolásán.

A penészgombák képződésének elhárítására jó módszert talált fel Schill dr., amelyet számos levéltárnok sikerrel használ egy idő óta. Könyvkészítőipari körökben ezt a módszert még nem igen ismerik. A papiripar is, úgy látszik, még nem szerzett tudomást erről a módszerről. Schill dr. módszerét „zaponizálás”-nak nevezi és az általa összeállított preparátumot „zapon”-nak. Ez a nitrált, azaz salétromsavval kezelt cellulózenak egy alkalmas oldószerrel való összetétele. Oldószerül különféle anyag szolgálhat, azonban a papir kezelésére legjobbnak bizonyult az amylacetat. A nitrált cellulózenak amugy is nagy szerepe van a nyomtatási technikában; kámforral és cinkoxidral keverve celluloidt nyerhető. Ha nitrált cellulózet éterben oldunk, kallódium fejlődik.

A zaponat drogériákban készen lehet kapni, de celluloidból és amylacetatból bárki maga előállíthatja. Erre a célra festetlen, üvegyszerűen átlátszó celluloidot veszünk, finom szeletekre vagdoszuk, amylacetattal felöntjük és addig állatjuk, míg vastag, viztiszta folyadékká oldódik. Ha ebből a folyadékból egy cseppet öntünk egy üveglemezre, akkor az oldószer elpárolog és a nitrált cellulóze rendkívül finom hártvácska alakjában marad vissza, amely teljesen tisztá és átlátszó és csak az üveglemezre való szorgos nézéssel vehető észre. Ha mármint a papirt ilyen oldattal kezeljük, akkor a papir likacsai ezt az oldatot teljesen felszívják. A zapon keresztülhatol a papíron, miáltal meg van védve a penészgombák és baktériumok támadásai ellen éppugy, mint a fény, levegő és használat okozta behatások ellen. Az a papir, amelyet zaponnal kezeltek, teljesen védve van a nedvesség behatásai ellen is, úgy hogy sem az eső, sem pedig a verejték avagy gőz a zaponnal kezelt papirt nem bírja megkárosítani; változatlan marad, a külsejét tökéletesen megtartja. De még simulékonyságából sem veszt az ilyen módon kezelt papir, mert sem szakadások, sem repedések nem mutatkoznak rajta.

A zaponnal kezelt papírra utólag nyomtatni, írni, rajzolni és festeni lehet anélkül, hogy bármiben is különbözne más papirtól. Sőt a zaponizált papir jelentékenyen erősebbé és vízhatlanabbá válik; ha ilyen papirt vízbe mártunk, az nem ázik fel és a rajta levő írások, rajzok vagy festések nem mosódnak el.

A zaponizálásnak technikája igen egyszerű, mindenki gyakorolhatja különleges előismeretek nélkül. Legjobb erre a célra lapos bádogkádat az amylacetattal erősen hígított zaponoldattal megtölteni és az iveket rövid ideig bemártani. Azonban lehet az iveket széles ecsettel, amelyet a papir lakkozásához szokás használni, is bekenni. A zaponizált papiriveket klammerek segítségével zsinórokra kell akasztani és megszáritani.

Meg kell még jegyezni, hogy beható kísérletezésekből kitűnt, hogy a zaponizálás alkalmával keletkező amylacetát-gőzök belehelése nem bir káros hatással az egészségre és hogy az ilyen módon kezelt papir az egészségre nem nagyobb mértékben káros, mint a nem zaponizált papir. A zaponnal való dolgozás nem tűzveszélyes, de célszerű ezt a munkát nappal végezni, minthogy némely zaponfajta könnyen éghető acetont tartalmaz. Y. R.

RÉGI ÉS MAI SZEDŐKRŐL

Minden nyomdászember tudja, hogy nemcsak a nyomtatástechnika fejlődött nagyot, hanem a szedés-technika is és hogy bármely nyomtatványnak sikeres elkészítéséhez egy a szedőnek, mint a gépmesternek legjobb tudása szerint egyaránt kell hozzájárulni munkájával. Mégis úgy tűnik, mintha a nyomdai iparban a nyomtatástechnikának — legalább is kifelé — mindig nagyobb és értékesebb szerep jutott volna, a betűszedés ellenben a már kész nyomdai terméken többé-kevésbé mechanikai munkának látszott és ilyen módon a szedőnek tagadhatatlanul fontos munkája a meg nem érdemelt háttérbe szorult. Hasonló jelenség észlelhető minden iparban; azokban a műiparokban is, amelyekben sok agy és sok kéz fáradozik valamely elkészítése körül.

azután 1843 augusztus 16-án a Hiecke-féle nyomdába Bautzenben szedőtanoncúl szegődött, amely nyomdát 5 évi tanulási idő után elhagyta. Hosszu külföldi bolyongás után, amikor Franciaországot, Angliát és Oroszországot felkereste a e helyeken dolgozott is, 1871-ben hazatért és Koburgban telepedett meg. Ekkor érte a kitüntetés, hogy az akkor kisseé szintjében hanyatlott „*Journal für Buchdruckerkunst*” szerkesztését bízták rá, melynek szakavatott tollával iamé megszerezte a vezetőszerpet. 1879-ben visszalépett a „*Journal*” szerkesztésétől és amerikai, angol és francia szaklapok munkatársává szegődött, melyre nagy nyelvtudása mintegy predesztinálta. Ezen időben fogott hozzá egyik nagy művéhez: „*Die graphischen Künste der Gegenwart*”, melyet 1895-ben be is fejezett. A mű nagy értékét mi sem jellemzi jobban, mint hogy 1902-ben megjelent a második kiadása. Irodalmi munkásságának koronáját azonban a „*Friedrich König und die Erfindung der Schnellpresse*” című nagyszabású munkája alkotja, mely 1883-ban negyedéret-alakban számos ábrával diszitve jelent meg. Ugyanez évben franciára is

lefordították és 1906-ban népies kiadást rendeztek belőle. E művével, melyben az angolokkal szemben hiteles adatokkal bizonyította és megállapította, hogy a gyors-sajtó feltalálása kizárólag német elme találmánya, nagy érdemeket szerzett a német művelődéstörténet körül. Nagy tudását és szakmája fejlesztéséért kifejtett munkásságát nemcsak a szakkörök honorálták, hanem legfelsőbb helyen is méltányolni tudták. Erdemei elismerésül a württembergi arany- és ezüstéremmel, valamint a Frigyes-renddel tüntették ki, továbbá a Ferenc József-rend tulajdonosa, melyhez még más külföldi érem is járul. Szülővárosa Gelsenau, valamint Kamenz városa díszpolgára stb. A ritka évforduló alkalmából szeretettel ünnepelték jeles kollégánkat s egész Németország tisztelőinek és szeretetőinek adott kifejezést. A kiváló szakérfinak meleg üdvözlétünket küldjük mi is.

Bendtnér József meghalt. Bendtnér József, a Légrády Testvérek cég nyomdai igazgatója, folyó hó 7-én, hosszas betegeskedés után, élete 69. évében elhunyt. Halála veszteséget jelent a magyar nyom-

dásziparra, amelynek több mint ötven éven át tevékeny és szorgalmas munkása volt. A mult század ötvenes éveiben tanulta a könyvnyomtatás mesterségét Szegeden. A Burger-féle nyomdában és szakadattan munkával teli pályája összeesik a könyvnyomdászati hatalmas fejlődésével. Kiváló munkása volt a szakirodalomnak, számos nagyobb tanulmányt írt, így az „Emlékkönyv a magyarországi nyomdai termékek 1878. évi kiállításáról” (1878) és „A nyomdai ipar az 1880-iki alsóausztriai iparkiallítás-on” (1881). De irodalmi téren is sikerrel működött, cikkeket írt és regényeket fordított. A Könyvnyomdászok Szakköre alapító és haláláig rendes tagja volt. Munkásságának ötvenéves jubileumát 1905-ben ülte meg, amikor a király az arany érdemkeresztal tüntette ki.

Uj szaklap. E. Morin, francia szakiró ez év szeptember havától Thorignyban „Chronique typographique” cím alatt új havi szakfolyóiratot ad ki. Az új szaklap két különálló részre fog oszlani; az egyik rész a szakma technikai ujitásaival foglalkozik, a folyóirat másik része a grafikai ipar fejlődésével összefüggő fontosabb

A munkamegoszlás előidézte nagyobb fokú teljesítmény szempontjából a könyvnyomtatásnak szedőkre és gépmesterekre való elválasztása helyes, de nem és régente gyakorlatban volt mindenoldalú kiépítés szempontjából. Hiszen a könyvnyomtatás történelme arra tanít minket, hogy eleinte csak előkelő házakból származó ifjakat, skolasztikusokat és egyéb tudományosan képzetteket tekintettek méltónak a „schwarze Kunst” elsajátítására. A híres atyamester, Gutenberg halála után még sok évig a könyvnyomtatás az exkluzív művészetek közé tartozott, amelyek a céheken és egyéb szakmai szervezeteken kívül állottak; a „művészetben foglalkozóknak” joguk volt kardot viselni. Csak az újságok keletkezésekor kezdődött tulajdonképpen a könyvnyomtatás iparszerű üzemé fejlődni. De még 100 év előtt is általános szokásban volt a tanoncot hivatásának minden ágában, egy a szedésben, mint a nyomtatásban kiképezni. „A vándorévek” is feltétlen bizonyítékul szolgáltak a könyvnyomtató ügyességének és csak azt tekintették „céhbelinek”, aki több évi „valcra” tudott visszatekinteni.

Ez az idő azonban, amelyet szakmai kiképzés szempontjából némi joggal valóban a „régijó”-nak lehet mondani, visszatérhetetlenül elmúlt. Igaz ugyan, manapság is végbemegy a segédeknek a nagyvárosból és vidékről való kicserélődése, azonban ez manapság csak kényszerítő okokból történik, míg régente az egyes könyvnyomtatók tanulás-szükséglete készítetett a vándorlásra. A régi idők könyvnyomtatója, aki a régi nagy *könyvnyomdákban* mint készítő dolgozott, a legkülönbözőbb tudományos művek szedését maga készítette el; e mellett a munkája mellett annyi tudást szedett magába, ami a könyveknek manapság divó gyárias elkészítésénél — hiszen százszámra dolgoznak a szedők egy könyvön — egészen lehetetlen. A régi idők szedői munkájuk alkalmával *tanultak* és kiválasztottjuk a legkülönbözőbb tudománysszakokba küldték. Igypéldául körülbelül 10 évvel ezelőtt Berlinben meghalt egy volt szedő mint híres numizmatikus (érmeismeretek tudósa), kinek az érmeismeretben több alapvető mun-

kát köszönhet. A volt nyomdászoknak a legkülönbözőbb ágakban való tömeges működése igazolásául szolgál annak a régen divatban volt igaz szónak: „A betűszedő hátsákjában viseli valamennyi hivatásnak a marsallbotját”.

A mai viszonyok között és majdnem minden pálya tulmegteltségénél mind nehezebbé válik az „átnyergelés”; sőt nem is tanácsos, mert hiszen maga a szedőpálya az előretörekvőnek számtalan lehetőséget nyújt, hogy tehetségét ebben vagy abban az irányban fejlessze, míg az ugynevezett művészi pályák hozzátartozói gyakran nagy nyomorban sínylődnek, nem is szólva a tisztán tudományos pályákról.

Bármilyen aránylag csekély mértékben kerülhet figyelembe a szedéstechnika a nyomtatási eljárások vivmányaival és ujitásaival szemben, a szedőgép bevonulása óta speciális szedőreteg képződött, amelynek teljesítményeire 40 vagy 50 év előtt még távolról sem gondoltak. Mi mindent nem követelnek a „kor magaslatán álló” mesterszedőktől? Azt akarják tőle, hogy nemcsak „stilusos” akszidenciákat szállítson, de rajzolni és metszeni kell tudnia minden anyagban, a vázlatokat gyorsan és tisztán, persze színezetten kell a megrendelőnek bemutatnia, egy szóval, művésznek kell lennie, ha a — olykor-olykor igen minimálisan díjazott — helyét meg akarja tartani.

Itt említhető meg az a divatjelenség, amely szerint a legújabb időben gyakran kívánnak ügyességet ilyen dolgokban is, mint: betűvetés, betűmetés és a művészi betűvetésben való jártasságot. Ha valaki ezeket a dolgokat érti, úgy az elismerésre méltó és ne is dugja el senki a pincébe tehetségét; azonban az ilyen művészi ügyességeket az egész szedői foglalkozásra általánosítani és mint „okvetlenül szükséges” kívánni, kissé messzemenő követelménynek látszik, mert az imént megjelölt művészeteknek nem igen van közük a tulajdonképeni *betűszedéshez*. Jellemző azonban, hogy a mai idők szedőjétől a mult időkéhez képest mennyi mindent követelnek.

Annál örvendetesebb, hogy a Szakkör osztatlan érdeklődéssel kíséri az önképzésre szorult szaktársak törekvéseit és gyakorlati tanfolyamokkal meg elméleti oktatással segít a bajon. A szaksajtót is

¹ A legrégebbi újság Velencéből maradt ránk a XVI. század közepéből. A bezironyíthatóan legrégebbi német újság az elzási Strassburgban 1806 táján alapított „Anzeigzeitung”, amely hetenként egyszer jelent meg.

leírásokat és egyéb szakirodalmat fogja felülni. Ez utóbbi része a folyóiratnak évenként külön lesz beköthető a önálló munkát fog képezni. Az új szaklap előfizetési ára egy évre 6 frank.

Zárszámadás. A lévai Nyitrai és Társasági iródmű és nyomdai részvénytársulat mult év július hó 1-től a folyó év június hó 30-ig terjedő üzleti évről szóló zárszámadása most került nyilvánosságra. A társulat az elmúlt üzleti évben 60.000 korona alapítke mellett 5375 korona 28 fillér tiszta nyereséget ért el, amiből 5% osztalékot fizetnek.

Reformok az ipari rajzitanításban. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium, az Ipartestületek Országos Szövetségének kérelmére leiratában kijelenti, hogy elsősorban a népesebb tanonciskolákban, továbbá ahol rokonipari szakmából nagyobb számú tanoncok vannak és ahol erre szakképzett tanítók avagy kellő minősítéssel bíró szakferfiak találhatóak, a szakrajzolás különösen az általános rajzitanfolyamat már végzett tanulóknak részére bevezethető lesz. Az iskolafentartó bizottságoknak némi államsegélyt is kilátásba helyez. — Ha ez az ígérlet

meg is valósul, ismét egy kis lépéssel jut előre a szakoktatás. Azonban mi nem szünhetünk meg most sem kijelenteni, hogy a szakoktatás, különösen nálunk nyomdászoknál, eredményes csak akkor lesz, ha önálló és kötelező *nyomdásztanoncsikoldval* fogunk birni.

Postakincstári irógép-levelezőlapokat hoz legközelebb forgalomba a bajor posta, még pedig a nálunk is ismert módon. Egy hosszú kartonlapon hét darab perforálás által elválasztott levelezőlap lesz, amelynek darabja nem lesz drágább a rendes postai levelezőlapoknál. Svájcban már forgalomban vannak ilyen levelezőlapok és beváltak. Annyi bizonyos, hogy ezáltal az illető állam konkurensévé válik a nyomdászatnak, ami azonban nem kisebbíti azok *célszerűségét*.

Új nyomdák. Lugoson a román püspök egyházi nyomtatványszükségletének kielégésére új nyomdát létesít. — Zággrában Novák J., az ottani nagy részvénynyomda sok éven át volt vezetője a nyomdavezetői állást elhagyta és ugyancsak Zággrában új nyomdát létesített. — Zalaegerszegen Fülöp János könyvkötő, papirkereskedő

és vásároló, tégelynyomóval felszerelt nyomdát alapított. — Demokrácia könyvnyomda és lapkiadóvállalat Rt. cég alatt Budapesten 30.000 K alapítkevel — mint a „A Hírel”-ben olvassuk — új vállalat van alakulóban. A vállalat dr. Wágner Károly budapesti nyomdaiparvállalatát veszi át és „Kossuth Lajos Lapja” címmel újságot indít.

A legrégebbi papírt, melynek származási éve pontosan ismeretes, a berlini Néprajzi Múzeumban őrzik. Ezt a papírt a Turfanoázison folytatott ásátásoknál találták nemrég és mint megállapították, Krisztus után 339-ből való; legalább a rajta levő írás ebből az évből való. Ez már teljesen olyan szerkezetű, mint a ma gyártott különböző papírfajták és anyagát főleg a kínafürostjai szolgáltatták. Csekély mennyiségű papíreperfa-rostot is tartalmaz, azonkívül átlátszó enyves anyaggal, aztán telehintették buzakeményítövel és végül sajtóban laposra nyomták. Az ókor vége felé tehát már olyan papírt tudtak gyártani, amely századokon keresztül teljesen ép maradt és ez a gyártási technika olyan fejlettségét bizonyítja,

— mindenekelőtt a Grafikai Szemlét mellékleteivel — fel kell említeni, mint igen megbecsülendő oktató tényezőt. Ilyen mellékleteket csak az tud helyesen értékelni, aki évek hosszú során át kis vidéki városokban állt kondícióban, ahol a törekvő embernek nem áll rendelkezésére sem szaktanfolyam, sem iparművészeti iskola. Az ilyen vidékeken a leendő belüszedő értelmisége sok kívánni valót hágy hátra. Ezekért érdemes valamit tenni.

Mindannyian, akik szeretjük mesterségünket, fogjunk össze, gondoskodjunk, hogy a jövő nyomdászgeneráció majdan megfelelhessen azon feladatoknak, amelyeket a haladó technika a szedőtől is megkíván. Gondoskodjunk róla, hogy a „legintelligensebb munkáspálya” jelzője továbbra is ékesítse a szedőket!

RASOFSZKY ANDOR.

NYOMDÁSZÉLET A XVI. SZÁZADBAN

Francia források szerint a legelső nyomdászsztrajk 1539 tavaszán Lyonban zajlott le. A XV. század vége óta, illetőleg attól az időtől kezdve, amikor német nyomdászok Lyonban letelepedtek, egészen a keresztény uralom lehanyatlásáig, ez a város a könyvnyomdászat főhelye volt. Nem volt város, amelyben több könyv, még hozzá tudományos könyv került volna ki a sajtók alól. Franciaország minden részéből és a külföldről is jöttek könyvvásárlók a rómaiak régi Lugdunumába. Cambrai János, Gryphe Sebestyén, Harsy Dénes és Benhamel Mari voltak azok a könyvnyomdátok, akiknél Németország, Svájc és Olaszország tudósai rendszerint találkoztak.

Amiként az akkori idők bölcseinek a nyomdai officinák voltak kedvenc találkozóhelyei, éppen úgy a diákok is szívesen zárandózkodtak ide, hogy Sèvet, a híres nyomdászpoétát hallhassák vagy Dolet István szellemes mondásait élvezhessék, aki az ultramontanizmust és a Lutherizmust egyformán élesen támadta. Dolet ma már nem annyira tipografiai ténnyel való tevékenysége, mint inkább általános tudása és borzasztó halála révén ismeretes. Ugyanis 1546-ban a párisi Maubert-téren állítólagos eretneksége miatt elevenen elégették.

hogy az első papír gyártását bizvást néhány évszázaddal korábban tehetjük és a papírgyártásnak több mint kétezer éves múltjáról tesz tanúságot. A tursáni papír azonban valószínűleg száraz helyen feküdt, mert nedves helyen még a ma gyártott leg-erősebb írópapír is nemhogy 1700 évig, de még 17 évig sem marad ép, mert a baktériumok elpusztítják. A tursáni papírnál is régibb papírt Stein Aurél, a híres magyar tudós talált Középpázsziában egy régi őrtoronyban, amely a Krisztus utáni harmadik században omlott össze. Ez a papír is növényi rostokból készült és fény felé tartva, szövetszerű csíkokat tüntet fel, amelyek valószínűleg cémaszalakból erednek. Ugylátszik tehát, hogy valamilyen szövetet finomra taposatak, azután apró növényi rostokból pépet csináltak, amelylyel a szövetet bevonták. A növényi rostból való papír készítése történelmi kutatások szerint egyébként kínai találmány a Krisztus utáni első századból.

A reklám száz év előtt. Manapság, ha egy kereskedő reklámot csap árucikkeinek terjesztése végett, kételkedve fogadja a közönség azt és hitetlenkedik. Viszont

megszoktuk azt is, hogy e tekintetben is minden merészségnek csak Amerika lehet a hazája. Pedig nem egészen így van. Száz év előtt egy fűszerkereskedő a következő reklámot tette közzé: „Minden vásárlónak neve, aki legalább öt shilling árú vásárol, cukrot és kávé kivéve, beiratik egy könyvbe s midőn a százötvenzredik ilyen vásárlás megtörtént, én ugyanannyi sorsjegyre állítok ki s akinek neve vásárlóim közül kihuzatik, az nyeri házamat, minden hozzátartozóval együtt. Ha pedig készpénzre reflektálna, kap tizezer font sterlinget, minden levonás nélkül.” S nehogy a vásárlóközönség azt higgye, hogy ez holmi humberg, pontosan leírta házát és egész birtokát, sőt még annak hiteles becérlését is. Mindez pedig száz évvel ezelőtt történt s nem is Amerikában, hanem a vén Európa Manchester városában. St.

A paradicsom magjából nyert olaj. Az egyes ipari üzemeknél nagyon sokféle anyag van, amely mint látszólag hasznavetetlen, tehát mint hulladék jut a szemétkébe. Olaszországban pl., ahol rendkívüli nagymennyiségű paradicsomot főznek be évenként, mert olt a paradicsom befőz-

A költők és tudósok általában igen jó barátságban éltek nyomtatóikkal. Azonban a munkások cseppet sem voltak principálistaikkal megegyedve. Panaszkodtak is a főnökök kizsákmányolása ellen. Láttak már olyan szakmát — panaszolták —, ahol a munkást annyira elnyomják és kizsákmányolják, mint a mienkénél? A principálistáknak gazdagság és öröm jut osztályrészül: a tudósok körülhízelgik, a hercegek pedig tiszteltetlenné halmozzák el őket. Testük és szellemük megerőltetése nélkül egy év alatt megkétszerezik, sokszor megháromszorozzák a vagyonukat, de legalább is boldog és gond nélkülű életet biztosíthatnak maguknak öreg napjaikra. De nekünk, agyonsanyargatott páriáknak, napról-napra 16—17 órás robot mellett, hajnali 2 órától este 8—9 óráig 3350 ívet kell kinyomnunk. Arcunk verejtékével, vérünkkel gyarapítjuk napról-napra főnökeink földi kincseit. És ha a nyomasztó viszonyok ellenére, jól-rosszul keresztül verjük magunkat az életben, borzasztó öregség vár reánk: szegénység, köszvény és más fogyatkozások szakadatlan munkánkban a bére.

A lyoni nyomdászok így panaszolták szomorú helyzetüket. Ugyanezek a panaszok hangzottak el a többi szakmánál is. A mesterek nem voltak belátóbbak és előzékenyebbek, mint a korábbi időkben; jólétük apáról fiúra szállt és bizony ott voltak egész napon át munkásaikkal mellett a műhelyben.

Talán a nyomdászok is türelemmel viselték volna el nehéz sorsukat, ha a régi terhek mellé folyton újabbak nem jöttek volna. A munkaadók egész sereg tanoncot állítottak be, akiknek teljes ellátás mellett éjjel-nappal kellett dolgozniuk, és előszerezzel eresztették szélnek azokat a segédeket, akik erejük legnagyobb részét szolgálatukban használták el. Vagy pedig arra kényszerítették személyzeteiket, hogy olcsóbban dolgozzanak.

Azonban a helyzet még ennél is rosszabb lett. Régi szokás szerint élelemmel, kenyérral és borral a főnökök látták el a segédeket. Es ezen a réven is igyekeztek a principálistok napról-napra a leg-tisztességtelenebb módon megtakarításokat elérni. Rossz bor, romlott hus és néhány falat kenyér volt a szegény segédek kosztja. A főnök az asztalfőn ült, ő mérte ki az agókat és a kenyeret is ő

sét iparilag üzik, a befőzésnél eltávolított paradicsommagot röviddel ezelőtt még mint hasznavetetlen hulladékot dobták el. Egész véletlenül jöttek rá arra, hogy a paradicsom magja egy oly olajat tartalmaz, amely gyorsan száradó tulajdonságánál fogva fűszerezés gyártásánál kitűnően felhasználható. Tudvalevő ugyanis, hogy jó kencek előállításához eddig a lenolajat használták és csakis az ezen olajjal előállított kence nevezhető jónak. A paradicsom magjából előállított olaj ugyanolyan tulajdonságokkal bír, mint a lenolaj, sőt még annyival jobb, hogy szárító tulajdonsága is van. Hogy az eddig kárba vesztett paradicsommagból mily jóvédelemre tesznek szert, az kiviláglik abból, hogy magában Pármában, ahol évente 54.000 tonna paradicsomot főznek be, jelenleg 600 tonna (600.000 kg) olajat nyerneik melléktermék gyanánt.

Milyen drága némely kézirat. Érdekes kéziratárverés volt nemrégiben Berlinben, amikor is 20.000 márkáért adták el Bach János Sebestyén „Wohltemperiertes Klavier”-jének kéziratát. Wagner operatőredéke, „A házasság”, 12.000 márkáért, zongora-

vágta fel. Ha a segédek panaszt emeltek az elégtelen élelmezés miatt, ilyenkor a munkaadók falánkoknak neveztek őket és képmutatónak mondogatták, hogy szívesen fizetnének valamivel többet, csak lerázhathaták a nyakukról a nagybélű munkásokat.

Igy lettek a principálisok mindig fenhéjzobbak és kihívóbbak. Utóbb már a nyomdákat sem nyitották ki rendes időben. Csak azért, hogy az elmulasztott idő behozása címén a munkásokat a munkaidőn túl is dolgoztathassák. Természetesen minden kárpótlás nélkül. Ha a segédek testvérülete ünnepélyt rendezett, akkor a munkát rendszerint előbb hagyták abba. De ezt a kis szabadságot is keserűen kellett visszafizetniük. Mindennap két díjtalan különórát kellett csinálniuk, pedig a munkaidő amúgy is nagyon hosszú volt. Később ezeket az ünnepélyeket is korlátozták a munkaadók. A lakodalmakon, keresztelőkön és temetéseken való résztvételt pedig megtiltották a segédeknek.

Ez azután kicsapta a hordó fenekét. A szaktársak „trükk“-re készültek (igy nevezték a XVI. században a munkabeszüntetést). Bár a munkabeszüntetés akkoriban már nem volt egészen ismeretlen dolog. Hiszen a középkorban akárhányoszmegtörtént, ha a munkaadók kihívóak vagy rosszakaratuak voltak, hogy a munkások összebeszéltek és a munkát abbanhagyták. A lyoni szaktársak is elhatározták, hogy ehhez az eszközhöz folyamodnak. Április utójának egyik szép napján a testvérület (ma szakszervezetet mondanánk) utasítására mindnyájan kivonultak az officinákból. A regálisok mellett egyetlenegy láb sem maradt. A faprések nyikorgása is elnémult. A sztrájkoló kollégák örömet szereztek. Zászlóik és jelvényeik is voltak, amelyek ismertetőjél gyanánt szolgáltak. Katonai mintára csoportokra voltak osztva, csoportvezetőkkel, hadnagyokkal és parancsnokokkal az élükön. Így vonultak rendezett sorokban nyomdáról-nyomdára, ügyelve arra, hogy a főnökök ne dolgozhassanak.

A tanoncok, ezek a csintalan ördögök, akik ha mindjárt önkéntelenül is, a munkások megélhetési viszonyait oly kedvezőtlenül befolyásolták, szülőik által teljesen ki voltak szolgáltatva a principálisoknak. A főnökök nyomása következtében néhány tanonc beleegyezett abba, hogy a segédek helyeit

éjjelente betöltse. Az utóbbiak azonban szigorúan örködtek. Ablak- és ajtónyílásokon keresztül kémleltek a nyomdai eseményeket és ha valahol gyanusat észleltek, oda félelmetlenül behatoltak. Ennél az alkalomnál néhány sztrájkortört rajtaszíptek, akiknek melegében fizették meg az árulásért járó jutalmat. Erre azután a hatóság is közbelépett. A kollégák azonban úgy cselekedtek, mint a párisi diákok: az ellenük fellépő éjjeli bakttereket és hasonló társadalmi oszlopokat jól elpáholták, úgy hogy egyszer vér is folyt. Ezek után a tanoncok és a sztrájkortört is távol tartották magukat a nyomdától. Utóbbiakat természetesen kizárták a segédek testvérületéből, ami akkor még nagyobb szegény volt, mint ma. Ezalatt a nagy faprések használaton kívül állottak, a szekrényeket és formákat pedig a por lepte be. A sztrájk beszűntetése érdekében a főnökök lépéseket tettek az udvarmesternél, de minden eredmény nélkül. A principálisok az élelmezés megjavításáról és a munkaidő kezdetének, valamint befejezésének meghatározásáról mitsem akartak tudni.

A munkások között pedig mindig nagyobb lett a nyomor. Minthogy a testvérület pénztára nem bírta a sztrájkolókat megfelelően segélyezni, utóbbiak kénytelenek voltak a hatalmas lyoni jótékonyági intézetet igénybe venni, mely 1531 óta állt fenn és a város szegényeinek állandó segélyt nyújtott. A négy hónap óta tartó sztrájk az intézet pénztárát teljesen kimerítette. Az intézet gondnoka, Bonlon János, erről az udvarmestert értesítette, megjegyezvén, hogy képtelen a dolgozni nem akaró nyomdászsegédek feleségeit és gyermekeit továbbra is támogatni. Julius 31-én végre elhatározta az udvarmester, hogy erőteljesen közbelép. Ugy a főnökök, mint a munkások megbízottait magához hívatta és a felek meghallgatása után ítéletet hozott. A mestereket arra kötelezte, hogy segédeknek olyan élelmezést adjanak, amilyen öt-hat év előtt szokásos volt. Ezzel elismerte, hogy a munkások panasza indokolt volt. De mint a király helytartója mégsem tűrhette, hogy közönséges polgárok, munkások úgy lépjenek fel, mint azt a nyomdászsegédek tették. Hiszen ők nem voltak királyi harcosok. Tudniillik csak ezeknek volt megengedve tör és kard hordozása. A munka abbanhagyása és csoportosulás nem

vázlata egy szimfóniához 2500 márkáért, tizenegy soros „Albumblatt“-ja pedig 1950 márkáért kelt el. Haendel kézirat 9500, Glucké pedig 2500 márkát ért el. Schumann „Königssohn“-jának teljes kéziratáért 1170 márkát fizettek, a Genovéáért 460-at.

A modern szerzők közül Reger első versenyműve 155 márkát, Strauss Richárd Albumblattja 36, Saint-Saëns egy kis töredéke pedig 66 márkát ért el. Az eladásra kerülő levelek közül Beethoven kapta meg a legmagasabb árat 200 márkával. Mendelssohn leveleért 105 márkát, Wagner leveleért pedig 35—205 márkát fizettek.

Postaszekrények a reklám szolgáltatásban. Kanadában új postaszekrényeket állítottak fel, amelyek a világhírű londoni postaszekrényeket is — amelyek minden oldalról pompásan láthatók — minden tekintetben felülmúlják. Ez új szekrények embermagasságúak, megmondják mindenkinek, hogy melyik utca, amelyikben jár, elfogadják a leveleket és maguk árusítják a szükséges bélyegeket. A bélyegeladás éjjel-nappal történik és vasárnap is egész napon át. Tetején kettős cimer áll, mely az utca nevét mondja meg, alatta a bélyeg-

árusító automata következik, kétoldalt pedig reklámcélokra szolgáló részek. Az utcanevet és a reklámtáblákat éjjel villamos lámpák világítják meg. A reklámok a napnak bizonyos részeiben automatikusan változnak. Nálunk is elkélne — egyéb újításon kívül — minden utcasarkon egy-egy olyan postaszekrény, amely egyúttal bélyegautomata is, akkor nem kellene sokszor trafikból trafikba járni — egy ötfilléres bélyegért!

Japán mint a könyvtermelés vezetője. Eddig mindig abban a hiszemben voltunk, hogy a könyvtermelés Gutenberg alyamesterünk hazájában, Németországban a legnagyobb. Most egy japáni folyóiratban egy japán tudós azzal a merész hírrel lép meg a világot, hogy 1910-ben ebben a tekintetben Japán érte el a rekordot. Abban az esztendőben 41.620 könyv megnyomatott füzet jelent meg, holott Németországban, amelyet eddig a legtöbb nyomtatványt termelő országnak tudtunk, ugyanakkor csak 31.281. A többi nemzet persze még jobban elmaradt a japániaktól, el az Egyesült Államok a maguk 13.470, el Anglia a maga 10.804 nyomtatványával.

Minthogy az egész világ egy évi könyvtermelése átlag 150.000 nyomtatványra becsülhető, Japán huszonhét százalékát szolgáltatja ennek a termésnek, vagyis negyedrésznél nagyobb hányadát.

Felbert Gyula, a theresienthali papirgyár magyarországi képviselője, raktárait V. kerület, Árpád-utca 10. szám alá helyezte át. A cég a szakemberek figyelmét ezúton is felhívja a nyomdász segélyező-egyesület nemrég megjelent jubileumi emlékkönyvének papírjára, melyet ő szállított. A cég raktáron tart rendkívüli nagy választékú nyomó-, középanyag famentes és amerikai illusztrációs műnyomó-papírokat, továbbá boríték-papírokat és kartonokat.

HIVATALBÓL

Választmányi ülés 1913 június 26-án. Jelen vannak: Elnök, I. alelnök, II. titkár, pénztáros, ellenőr, I. gazda, továbbá Aigner, Balázsfy, Fazekas, Fröhlich, Halász, Herzog, Jog, Kizsol, Kopeczky, Révész, Schwartz, Szabó és Tragholt választmányi tagok. Igazolva távol: Baka, Boldizsár, Brez-

egyvezethető össze a csend és rend uralmával! — mondotta az udvarmester. És ha a munkások panaszt részben indokoltak is tartotta, a sajnálatra méltó kollégák ellen a legnagyobb szigorúsággal járt el. Gyülekezési és egyesülési szabadságukat elkobozta és a fegyverviselést szigorú büntetés terhe mellett megtiltotta. A munkaidő tartamát és beosztását, valamint a tanoncoknak milyen számban és mérvben való alkalmazását pedig a munkaadók belátására bízta.

Ezzel a nagyhatalmu udvarmester részéről el volt intézve a kérdés. Persze köszönet nem volt benne, mert a kapzsi és embertelen munkaadók jól értették, miként kell az udvarmester elfogult rendelkezéseit a maguk hasznára fordítani. A munkaidő nem lett semmivel sem rövidebb, a beosztás cseppet sem jobb, tanoncot pedig annyit alkalmaztak a főnökök, amennyi csak a nyomdáknak elfért. Így nézett ki a munkaadók saját zsebük felé hajló belátása.

Ilyenformán a szaktársakra, bámulusos kitartásuk ellenére, még súlyosabb iga nehezedett. Az udvarmester bár kötelességévé tette a principálisoknak, hogy jobban élelmezzék segédeküket, de eszébe jutott a király hatalmas helytartójának csak egyszer is, hogy a munkások levesét megizlelje? Az bizonyos volt, hogy a munkaadók ismét azt tehettek, amit akartak, ellenben a munkásoknak érdekeik megvédésére még az egyesülési joguk sem maradt meg. De a balsikerrel végződött sztrájk nem csüggesztette el a kollégákat. Még mindig reméltek sorsuk megjavulását. Ismételten feltárták kimondhatatlanul szomorú helyzetüket a király előtt és kérték, hogy tegyen igazságot. Biztosították a királyt arról, hogy nem a kiadók és könyvkereskedők az igazi művészek, akik naphosszat pletykálva és lustálkodva henyélnék a boltjukban, hanem azok a munkások, akik a szekrények és prések körül fáradoznak.

A XVI. századnak azonban nem volt megfelelő érzéke a nyomdászsegédek bajai iránt. Harmincegy esztendővel később, 1573-ban, a király külön rendeletben tiltotta meg a nyomdai alkalmazottaknak, hogy munkabeszüntetés céljából egymással szövetszövezzenek. A principálisoknak természetesen meg volt az egyesülési joguk. Nem csoda,

hiszen gazdag és a hatalmasok által dédelgetett emberek voltak. Minthogy a nyomdászsegédek a hatalom a haszon érdekében mindenre kapható munkaadók segítségével teljesen elnyomta és minden lépésüket kopóival ellenőriztette, nyílt szervezkedésüket ekkor váltotta fel és azt a gondolatot, hogy egyesülésben rejlik az erő, sohasem lehetett többé a fejükből kiölni.

N. E.

A RÉGI UJSÁGOKRÓL

A régi újságokról tartott érdekes előadást *Klarwik V.* a bécsi Urániában, amely magvas és tartalmas előadásból rövid kivonatot adunk alábbiakban.

Nagy irodalma van a régi újságoknak és mégis mindig új és feljegyzésre érdemes dolgokra bukkannak a kutatók. Az az egy bizonyos, hogy nagyon nehéz határozottsággal megállapítani az újságok keletkezésének módját. A mai hirszolgálat, mondjuk a mai újságírás nyomai, fellelhetők a régi Rómában, ahol Julius Caesar a köztársaság uralmának vége felé mint konzul meghagyta, hogy az érdekes eseményeket az úgynevezett „Acta diurna”-ban feljegyezzék. Az „Acta diurna” még a IV. században is szerepel és nem lehetetlen, hogy a hírközvetítés e módja fennmaradt a nyugat-római birodalom bukásáig. A középkorban a kereskedő-házak levelezésében nagy tere jutott a közérdekű hírek továbbításának is. A reneszánsz és a reformáció korában a levelezés életszükségletté vált. Mindenki irt levelet és szokásba jött a személyes természetű levél mellé egy másik levelet csatolni, amely közérdekű hírekkel kedveskedett, amelyek a mai hetilapok vagy folyóiratok jellegének feleltek meg. Velence ennek a szokásnak új formát adott. A köztársaság fénykorában a Rialto hidján az íróemberek egész serege helyezkedett el, akik gondosan feljegyezték mindent, amiről a kereskedelmi élet e középpontjában értesülhettek.

A nagy kereskedő-házak már előbb hasonló módon jártak el vevőikkel, akik közt tudvalevőleg császárok, királyok és fejedelmek voltak. A bécsi udvari könyvtárban 28 olyan újságtöredék van, ame-

niczky. — Elnök üdvözlöi a megjelenteket, felolvasatja a mult ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány észrevétel nélkül hitelesít. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Kizsol László és Schwartz Armin kértnek fel. — Elnök jelenti, hogy a szervezőbizottsághoz a szaktársi körök elnökségeihez intézett átiratokra válasz érkezett, mely szerint a Kör óhajának megfelelően fognak eljárni. Hozzászól Herzog, hogy értesülése szerint panaszok vannak, melyek abból származnak, hogy állítólag munkanélküliség vagy betegség esetén a szaktársaktól a Grafikai Szemle megvonatik, ez pedig ellenszenvre ad alkalmat. Pénztáros hozzászólása szerint neki ilyen panaszokról nincs tudomása s ezek csak úgy orvosolhatók, ha azok bejelentnek. Az ilyen panaszok csak rosszindulatból származhatnak, mert alapszabályaink intézkedéseinek megfelelően munkanélküliség vagy betegség esetén a tagok nem fizetnek illetéket, tagsági jogaik azonban coorbitatlanok maradnak. Ha tehát esetleg valaki Grafikai Szemlét nem kap, ez csak a cím bejelentése elmulasztásának rovására irandó. Tudomásul szolgál. —

Elnök jelenti, hogy az állandó Gutenberg-szoborbizottság megalakítása, valamint a legközelebbi tanfolyamon a körök képviselőite, illetve előadók kiküldése ügyében az átiratok elküldettek. Tudomásul szolgál. — Titkár eljárt, hogy tanfolyamaink céljaira iskolát kapjunk, azonban eredménytelenül, mert azok már másoldalról lefoglaltattak. Elnök előterjesztésére elhatározottat, hogy a mostanában lezárt tanfolyam alkalmával birt szakegyesületi helyiség ezidén való átengedése ügyében a Szakegyesület választmányához forduljunk. — Elnök bemutatja Dukay Károly és Gogel Adolf választmányi tagok leveleit, mely szerint ezek e tisztásgükről lemondanak. A legközelebbi póttagok hivatnak be. — Pénztáros jelenti, hogy a vigalmi bizottság megalakult s annak elnökévé ő választott meg. A legközelebb augusztus 10-én megtartandó nyári mulatság dolgában eljárta s e célból a megyeri parkvendéglőssel egyezsége jutottak. A téli szezon mulatságai ügyében szintén tétellek lépések. A teregi biztosítása végett az Építőmunkások Olthona három vasárnapra lefoglaltatott, melyek

kettője után ünnep következik. Elnök kívánja, hogy a Kör biztosítása érdekében pönálé köttessék ki, nehogy az utolsó percben a teremtől elúttessünk. Elfogadtatik. — Felolvasatik Wanko Vilmos levele, mely szerint megrongált egészsége helyreállítását végett egyhavi szabadságot kér. Távolléte alatt a folyó köri ügyeket pénztáros és II. titkár látják el. Tudomásul szolgál. — A János-ünnepély jegye 5 K-val váltatik meg. — Pénztári jelentés a legközelebbi ülésén terjesztetik elő. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Választmányi ülés 1913 augusztus 14-én. Jelen vannak: Elnök, I. alelnök, II. titkár, pénztáros, ellenőr, I. gazda, továbbá Aigner, Baka, Butkovszky, Fekete, Goldberger, Herzog, Lammer, Rasofszky, Révész, Steinherz, Schwartz és Tragholt választmányi tagok. Igazolva távol: Andai, Boldizsár, Boros, Brezniczky, Busay, Fröhlich, Jog, Stefáni, Wanko. — Elnök üdvözlöi a megjelenteket, felolvasatja a mult ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül hitelesítették. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Révész Zsigmond és Tragholt

lyek a Fuggerek — híres kereskedő-család volt — irnokaitól származnak. A könyvnyomtatás fellalása után persze általános lett a hírek nyomtatása is. A postamesterek lettek gyakran a hirlapkiadók, hiszen ott voltak a hírek forrásánál, ők voltak az utazóvilág mozgató elemei s így ezek révén a hírek önként adódtak.

Németország, a könyvnyomtatás bölcsője, dicsekedhetik azzal, hogy ott jelent meg az első nyomtatott hirlap. Ez volt az 1609-ben megindult Strassburger Zeitung. A XVIII. században a német újságírás nem igen fejlődött, bár már akkor egész sora keletkezett oly újságoknak, amelyek még ma is vezetőszeretpét jászanak. De igazi sikert csak Cotte ért el az Allgemeine Zeitunggal, amely évtizedeken át egy világlap jelentőségével dicsekedhetett.

A szellemi élet nagy csendje csaknem szakadatlanul 1848-ig tartott. Ettől kezdve számítható a német sajtó nagy fejlődése. Berlinben számos hirlapírói nagy vállalat virágozik. Az államok és városok további versengésének köszönheti Németország az egyetemek és a sajtó fejlődését. A francia sajtó csak harminc évvel később kelt életre. Renaudot a Theophraste 1613-ban megalapította Párisban a „Gazette de France“-t Richelieu tábornok támogatásával. A köztársaság minden vezető embere beállt újságírónak. Franciaországot elárasztották hirlapokkal. Napoleon ezután a Párisban megjelent lapok számát 104-ről 27-re szállította le, amelyek óriási példányszámban keltek el. (Tulajdonképeni hirlap-irodalomról nálunk is csak ezidőtől lehet beszélni, bár időszerű „hirlapjaink“ — a külföldhöz hasonlóan — nekünk is voltak.)

A mai komoly angol lapok többsége nagy politikai organum, amelyek nem utaznak szenzációkban. Londonban van egy utca, a Fleet-street, ahol a XX. század közepén csaknem minden házban újságot szerkesztenek és nyomtatnak. A hirszolgalat szervezése pártját ritkítja és sehol, még Amerikában sem oly intenzív a közönség közreműködése, mint Angliában. A XVIII. században megindult az úgynevezett „Magazin“, amely az egész világnak irányt szabott. 1785-ben megindult a „Times“. John Walter nyomdász alapította és utódai emelték a lapot mai előkelő színvonalára. A Times mindig híres volt hirszolgalatának gyorsaságáról és

leleményességéről. Nagy Péter orosz cár alapította meg Oroszországban az első újságot és annak kiadását az orosz tudományos akadémiának tette kötelességévé. Ez az újság ma is fennáll.

A nagy, mondhatnók óriási méretek jellemzik Amerikában a sajtót is és ennek következménye, hogy az amerikai sajtó ma legveszedelmesebb elensége lett az Unió érdeinek. Az amerikai sajtó évenként 50 ezer acre erdőt pusztít el papírszükséglete számára. Az amerikai újságok vasárnapi számai annyi papírt émesztenek fel, hogy elég volna egy hat millió kötetből álló könyvtárra, akkor is, ha minden kötet legalább 500 oldal volna.

Ausztriának is előkelő hely jut a sajtó történetében. Állítólag Bécsben nyomták a legrégibb német újságot: a „Gereimte Hofmär aus dem Niederlande“-t. Az első rendes osztrák újság 1815-ben született, amikor Geldbauer Gergely nyomdász engedélyt kapott arra, hogy a fontosabb közérdekű hírekről hetenként értesítést adjon. József császár 1781-ben eltörölte a cenzurát, de mert a császár korai halála miatt elrendelt nem maradt sokáig épségben, a sajtó nem tudott fejlődni. Csak az alkotmány ébredése adott nagyobb lökést az osztrák sajtó fejlődésének.

Mint minden emberi alkotást, a sajtót is hol nagaszaltja, hol támadja a mai kor. Halomszámra lehetne idézeteket felhozni mellette és ellene. Bismarck pályatévészett embereknek mondta az újságírókat és ezzel homlokegyenest ellenkezően II. Vilmos császár egykor tábornokával egy rangba helyezte az amerikai újságkiadókat. Nagy Napoleon egy német újságiróról azt mondta: az ötidik nagyhatalom, amely ellene hadat visel.

Az újság eredetileg egyértelmű volt a hirszolgalattal. És ha kinőtt is az eredeti hivatásából, a szó megmaradt. Az újságok száma folyvást emelkedik. Már elkísér bennünket a tengeri uton is, mert ma már senki sem lehet újság nélkül. A nagy óceánjáró hajókon, főképp azokon, amelyek Európából New-Yorkba járnak, most két nagy hirlapnyomda van. A dróttalan táviró módot nyújt arra, hogy a tengeren szerkesztett lapot és hírt kaphassunk a nagy eseményekről. Az újságoknak természetesen nagy hatásuk van a közvéleményre, de gyakran a közvélemény is befolyásolja. A demokratikus esz-

Dezso kérték fel. — Elnök jelenti, hogy a szakértői körökhöz, stb. intézett átiratra az Országos Bizottság a következő választ adta:

Május 20-áról keltezett b. átirattal az Országos Bizottság május 22-én tartott ülésén foglalkozott és határozatilag kimondta, hogy a Szakkört az Önök kérésének megfelelőleg erkölcsileg támogatja. A helyi bizottság június 2-án tartott ülésében a Szakkör bejelentését a tagszerzésre vonatkozólag tudomásul vette és azt minden tekintetben támogatni fogja. Amennyiben a t. Elnökség tudomással bír arról, hogy valamelyik bizottsági tag nem tagja a Szakkörnek, sziveskedjék azt nekünk bejelenteni.

A bejelentést a választmány örömmel veszi tudomásul. — Elnök jelenti, hogy a Gutenberg-szoborbizottságba a szakértői körök által kiküldöttek megnevezése ügyében szétküldött átiratokra eddig a következők delegáltak: az Országos Bizottság részéről Preusz Mór, az anyagegyet részéről Novitzky N. László, Werner Jenő, Zaka Lajos, a Korrektorok Köre részéről Kondor Bernát, az Öntök Köre ré-

széről Schatz Farkas, a Hirlapszedők Köre részéről Arm Jakab és a Szállóegyesület részéről Deuschländer Lázár. Tudomásul vétetik. — Elnök jelenti, hogy a Szakkegyesület a tanfolyamunk részére átengedendő helyiség ügyében hozzá intézett megkeresésünket kedvezően intézte el, a helyiség téhát ismét rendelkezésünkre áll. Köszönettel tudomásul szolgál. — Elnök jelenti, hogy Körünk vidéki helyicsoportjai örvendetesen szaporodnak. Így legutóbb Sopronban és Kecskeméten alakult helyicsoport, melyek megalakulását a hatóság tudomásul vette. Ennek kapcsán jelenti II. titkár, hogy a helyicsoportok örvendetes tevékenységét fejtenek ki. Így a nagyváradi és temesvári csoportok levéllejtő váradi ki pályázatot, mely pályamunkát az átlagon jóval felül állanak. A munkákat a központi szakköztestület bírálja el. Ez az örvendetes tevékenység igazolja annak szükségességét, hogy a vidéki szakértársak a Szakkörbe való belépésre megnyeressenek, hogy így a vidéken fokozott szakmafejlesztés legyen kifejthető. Tudomásul vétetik. — A turócszentmártoni helyicsoport kérelme szakkönyvek adományozása

dolgában előterjesztett, melyhez a választmány hozzájárult. Készséggel bocsátja rendelkezésre a régi évkönyveket s a német szaklapok legutóbbi évfolyamait. — Pénztáros előterjeszti a május-július-havi pénztári jelentéseket, valamint a tagsági forgalomról számol be, melyek észrevétel nélkül tudomásul vétettek. — Pénztáros mint a vigalmi bizottság elnöke jelenti, hogy a tervezett nyári mulatság azért maradt el, mert azzal egyidejűleg más mulatságok is tartattak, melyek sikerültt nem akarta a bizottság befolyásolni. Ennek kárpótlásul a téli idényben egygyel több mulatság tartása helyeztetik kilátásba. Jelenti továbbá, hogy a terem dolgában egyezséget kötött, mely szerint ha bármely oknál fogva a terem a szerződött időre nem volna megkapható, ezért 250 korona kárpótlást fizet a vendéglős. A téli mulatságokra — a közóhajnak megfelelően — a vigalmi bizottság katonazenét szerződett. — Több tárgy hiányában elnök az ülést berekeszti.

Pénztári kimutatás 1913. évi június haváról. Bevélt: Athozat a mult hóról 626 63 K. Tiz darab hitelszövetkezeti rész-

mék terjedése óta adta az ujságoknak mai alakjukat, de hatalmukat is.

Mélyreható műveltséget természetesen nem közvetíthet az ujság, de a kezdeményezések és újmutatások végtelen sorát nyújtja az embereknek. O.

A KÖNYVNYOMTATÓ MUNKAKÖRÉBŐL

Fejnyomó-gyorssajtók. Hinterdorfer Ferenc, a Posner K. L. és Fia cég vonalozó-osztályának vezetője az általa feltalált, Ausztria-Magyarország és Németországban is már szabadalmazott újrendszerű, leginkább üzleti könyvek nyomására berendezett és alkalmas gyorssajtót konstruált. E találmánynak az az előnye, hogy a nyomásnak gyors és biztos beállíthatása mellett teljesítőképessége nemcsak hogy eléri, hanem meghaladja a vonalozógépekét is és éppen ezért lehetséges is e két gépnek az egymásba való kapcsolása. A gép külsőleg részben a vonalozógépnek, részben a nyomdai gyorssajtónak a keveréke. A szakember előtt az első pillanatban elárulja rendeltetési célját. Feltehetően rajta a vonalozógépeken alkalmazott és azok egyik fontos részét képező végnélküli posztó és vezetőzsinórok, amelyek a frissen vonalozott iverk felfogására és azoknak a nyomóhengerre való vezetésére szolgálnak. Különösen az utóbbiak itt is nagy szerepet játszanak, amennyiben tetszés vagy szükség szerint alkalmazhatjuk a gyorssajtókon alkalmazott ivfogók helyettesítésére. A nyomóhenger folytonos forgással működik és szokatlan a szemlélőre, hogy a gép mozgását segítő lendítőkerék a nyomóhenger tengelyére van ágyazva. A nyomóhenger tengelyére vannak helyezve az összes kórhangyók, amelyek a gép egyéb részeit közvetlen vagy közvetlenül üzembe hozzák. A nyomóhenger rögzített csapágyakban nyugszik, sem nem emelkedik, sem nem süllyed, tehát az elvégzett nyomás után a nyomólemez visszatolatásához, vagy holtmenetéhez szükséges, a nyomóhenger és nyomólemez közti körülbelül fél centiméternyi üres teret a feltaláló úgy nyerte meg, hogy a nyomólemez a sín pályákkal és festékező szerkezettel együtt kórhangyók segítségével

vel biztos alapon süllyeszt. A leginkább csodálkozásba ejtő és nagy előnye a gépnek az, hogy nemcsak az ivfogókészüléket és a fésűskészülék segítségével az iverket lehet előre- vagy hátraszabályozni, hanem magát a nyomóhengert is forgatjuk tengelye körül tetszés szerint előre vagy hátra. A nyomóhenger fogaskoszoruja ugyanis nem a nyomóhengerre, hanem annak tengelyére van meg erősítve, míg maga a nyomóhenger tengelye körül előre- vagy hátrafordítható és oldalt a fogaskoszorujára rögzíthető. Ennek folytán lehetséges a nyomóhengeren egymás alatt tiz, sőt több formának is az előre való egyengetése. Az egyengetett formáról elfordított nyomóhenger pontos visszaállítására egy millimétermutatóval történik, tehát szintén csak néhány másodpercet vesz igénybe. Ennek hasznát leginkább akkor veszik, ha e gépet a vonalozógépbe bekapcsolják, ami úgy történik, hogy a beakasztott leemelik és a végnélküli zsinórokat a vonalozógépével összekötik. Végül el van e gép még egy különálló körforgó-nyomószerezettel is látva, amely üzleti könyveknél az áthozat és átvitel szavacsák, léniák, vagy sorszámoknak a rovatokba való benyomására van hivatva. Itt azonban a nyomás gömbölyű öntvényekről történik, mint a körforgógépeknél. A nyomásnak a kívánt helyre való beállítására szintén millimétermutató segítségével történik és bármely percben leállítható. Külföldi gyárak szeretnék maguknak — értesülésünk szerint — a szabadalmat megszerezni és kiaknázni és ily irányú tárgyalások már folyamatban is vannak. Ily körülmények között valószínűleg csak a jövő évi lipcsei nemzetközi grafikai kiállításon lesz az első üzembe helyezett fejnyomó-gyorssajtó a grafikai szakvilágban bemutatható.

Öntött fabetűkről már többször is olvashattunk a külföldi szaklapokban, melyek szerint e találmányra nagy jövő vár. A Nyomdaipar Magyarországon egyik legutóbbi számában Rosenfeld Henrik debreceni nyomdatulajdonos ad hirt hasonló találmányról. Elmondja, hogy Balmazújvároson él egy Weber Simon nevű nagyon szegény ember, aki falusi magányában feltalálásokkal foglalkozik. Weber a minap fűrészpörből olyan masszát készített, amely különösen alkalmas szobrok és dísz tárgyak önté-

jegy (à 10 K) 100.— K. Gutenberg szoboralap 1278/17 K. Ács Mihály-alap 500.— K. Tanoncpéldányokért 2/60 K. Tagdíjakból 1162/60 K. Összesen 3670.— K. — Tag-sági járulékokból befolyt: Államnyomda 6.—, A Nap 18/20, Apostol 4/80, Athenaeum 53/40, Attila-nyomda 3/20, Bagó-nyomda 2/40, Baptisták 1/20, Barcza-nyomda 1/20, Bíró és Schwarcz 5/60, Breier-nyomda 1/40, Bróza Ottó 1/60, Budapesti Hirlap 16/20, Budapesti lapvállalat 1/60, Buschmann Ferenc 11/40, Bienenstok-nyomda —, Egyetemi nyomda 6/20, Egyleti tisztviselők 13/40, Elek-nyomda 2/40, Az Élet-nyomda 19/20, Engel S. és Társa-nyomda —/80, Európa 5/60, Fővárosi nyomda 2/20, Franklin 68/80, Franklin-fiók 8.—, Fráter és Társa 2/80, Fried és Krakauer-nyomda —/80, Fischer és Mika 3/60, Galitzenstein-nyomda 8/40, Garai-nyomda —/60, Globus (a Magyarország éjjeli személyzete) 16.—, Grafikai intézet 3/20, Grünhut és Steiner-nyomda 1/60, Hamburger és Birkholz-nyomda 9/20, Hazai hirlapkiadó —, Hedvig Imre 1/60, Hedvig Sándor 4/60, Heller K. és Társa 1/20, Heisler és Kószol —/80, Hornyánszky 20.—, Hungária 6/40,

Hunnia 4/80, Jakab 1/60, Jókai-nyomda 1/60, Kápolnai-nyomda —/60, Károlyi György-nyomda 4/40, Kereskedelmi nyomda 2/40, Kellner A. 1/40, Kellner E. 9/20, Kertész-nyomda 1/60, Korvin Testvérek 10/80, Központi —/60, Közéginomda 4/40, Kurcz és Fejér 4/60, Légrády 20/20, Löbl D. és Fia 6/80, Löbl Mór-nyomda 3.—, Magyar fénynyomda 1/60, Magyar könyvnyomda részvénytársaság 9/20, Markovits és Garai 1/60, Márkus Samu 5/20, May-nyomda 3/20, Minerva-nyomda 2/40, Muskat Miksa 1/80, Neuwald-nyomda 5/40, Nyugat 3/20, Otthon-nyomda 1/80, Palatinus 1/60, Pallas 38/60, Pannonia 1/60, Pápai Ernő 8.—, Pátria-nyomda 10/40, Pester Lloyd 10/20, Pesti könyvnyomda részv.-társaság 23/80, Pollák és Leopold 1/60, Phöbus-nyomda 1/20, Poporul Román-nyomda 1/80, Posner K. L. és fia 14/20, Radó Izor 4/40, Rigler J. Ede 6/40, Roth József 2/40, Rovó Aladár 2/60, Rózsa K. és neje 2/60, Rusnyák és Türk 1/20, Stephaneum 22/80, Székesfővárosi háziny. 37.—, Schmidl Sándor 2/20, Schmidl és Manheim 1/60, Springer 1/20, Studio-nyomda 3/60, Szűsz-nyomda 1/60, Thália 16/20, Tolnai 21/20,

Unio 2/40, Uránia 7/20, Várnai-nyomda 4/20, Verseny-nyomda 1/80, Világosság 49/60, Weisz Adolf 1/60, Weisz Márton 2/40, Wodianer Fülöp és Fiai 29/40 K. — Vidékről: Szekszárd 5/80, Nyiregyháza 10.—, Turócszentmárton 6/60, Nagyvárad 31/60, Keszthely 7.—, Selmechánya 5/20, Szeged 25/60, Sopron 10/80, Nyitra 5.—, Szombathely 5/80, Kispest 2.—, Erzsébetfalva 3/60, Temevár 21/40, Arad 54/60, Marosvásárhely 12.—, Békéscsaba 10.—, Pécs 11/60, Kassa 8/40, Lugos 11/60, Ungvár 5.—, Veszprém 9.—, Kolozsvár 27.—, Székesfehérvár 10/40, Debrecen 13.—, Győr 19.—, Mezőtúr 3.—, Pozsony 4.—, Pápa 4.— K. Összesen 343.— K. — Egyesektől befolyt: 32/20 K. Főösszeg 1162/60 K. — *Kiadás:* Grafikai Szemle szerkesztőjének fizetése és portója 164/14 K, Grafikai Szemle nyomdászamlájának törlesztése 500.— K. Grafikai Szemle műmellekletei 40.— K. Grafikai Szemle májusi expedálás 52/15 K. Adminisztráció és portókiadás 9/22 K. Jótékonyági Körnek jegymegvált. 5.— K. Összesen 820/51 K. — Kézpénz a hó végén 971/32 K. Tiz darab hitelszövetkezeti részjegy (à 10 K)

sére. Találmányát szabadalmaztatta és abból él, hogy művészi kidolgozású tárgyakat készít, amelyek olyanok, mint a habos márványból faragott holmi. Rosenfeld nemrég személyesen felkereste Wébert, aki készségesen megmutogatta szerszámjait és kész dolgait, lekötölező előzékenységgel magyarázta meg találmányának összes előnyeit. Az öntött fáról szerzett tapasztalatait így írja le Rosenfeld: „Láttam aztán ott még néhány matricát, részben valami hengeranyaghoz hasonló keverékből, részben pedig acélból és több kész fali szobrot. Ezen utóbbiak már mind öntve voltak — fűrészporból. Sokáig nézegettem ezeket a képeket, melyek nagyon szépek és tömörek voltak. Egyet elkezdtem faragni és láttam, hogy az összetétel egy finom és könnyen faragható fa, amiből azt következtettem, hogy az a massa alkalmas volna fabetű öntéséhez. Magyaráztam a mesternek, hogy hogyan néz ki egy fabetű és ott előttem öntött egy darab fát, amit én hazavittem és metszettem bele egy betűt, amit le is huztam. Kísérletem meglepően sikerült. Már a metszésnél rájöttem egy nagyszerű dologra: metszése rendkívül könnyű, amennyiben szálai nincsenek és a fűrészpór maga is preparálva van; metszés közben nem pattogzik, mint a Mäser-lemez és lehet benne még finomabb vonalakat vágni, mint a Mäser-lemezbe; tehát lehetne azt használni Mäser-lemez és linoleum helyett, annál is inkább, mert Wéber azt mindjárt betűmagasságra öntené. — A betűnek lehúzásánál pedig azt tapasztaltam, hogy ugyanolyan tisztán adja ki a nyomást, mint a legjobb fabetű. Kísérletem eredményét közöltem a mesterrel, ki rögtön hozzáfogott egyes betűket önteni, persze minden felszerelés nélkül és — miután megmondottam a fabetűk rendes árát a mesternek — kiszámította, hogy ha ötven százalékkal olcsóbban árusíthatná a betűt, akkor egy igen tisztességes polgári haszonra dolgozna és a betűmagasságu sima felületű deszkát is olcsóbban adhatná a Mäser-lemezénél.” — Ismételjük, hogy hasonló külföldi találmányról már van tudomásunk. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy Wéber találmánya ne lehessen jobb a külföldinél.

Kárhözatos, rossz szokása szedőszakértársainknak, hogy szedésnél, korrekтура-javításoknál betűt, lénitát,

100— K. Gutenberg-szoboralap 1278' 17 K. Aca Mihály-alap 500— K. Összesen 3670— K.

Tagsági forgalom 1913 június hóban.
Beléptek a Körbe: Kovács Lajos (Athenaeum), Fischer Jenő (Bichler), Süßmann Kálmán (Schultz), Magyarai Dániel, Ungelider Péter (Élet), Mészáros János, Moró Károly, Schüller Ferenc, Semml Lipót, Szabó Károly (Franklin), Daurink Győző, Ignáth Mihály, Spitzer Ignác (Galitzenstein), Werner Jenő (Globus), Hoffmann Samu (Hungária), Lutró Ede, Reiter Simon, Tóth János (Hedvig S.), Friedmann Jenő, Mazák Károly, Neumann Imre (Hornvánczy), Pleszka Mihály, Rajkovits Milivoj (Kőzeégi), Illés Ferenc III (Kurz és Fejér), Engelmann Pogány Dezső (Löbl D.), Budai Géza (Neuwald utóda), Kitzinger Zaigmond (Magyar könyvny.), Paul Ferenc (Pesti könyvnyomda részvénrtársaság), Kohn Mihály (Radó), Hamburger Mór (Rigler), Arany István, Klement Károly (Székesfehérvárosi), Rozsnyai N. (Thália), Kabát Mihály (Tolnai), Pandur Béla (Uránia), Majdán György (Világosság), Illés Lajos, Szedlacsek Vilmos

(Weisz L. F.), Koltai Gábor, Kereszturi István, Major János, Spatsil Ede (Wodianer), Ziegler Kálmán (Győr), Stein Manó (Marosvásárhely), Fuchs Arnold (Selmecbánya), Csuri István (Szeged), Kastriner Armin, Pilger János (Temesvár). Hátralék és nem jelentkezők miatt töröltek 86 tag. A hó végén 10 tiszteletbeli, 1619 rendes, összesen 1629 tag.

MELLÉKLETEK

Mellékleteinkről. Lapunk júniusi és júliusi füzeteiben megjelent mellékletekről a szakbizottság a következő bírálatot adta: A júniusi szám **boritéka** (szedte Kün Kornél, nyomta Bauer Henrik a Világosságnyomdában) ugy megoldásában, mint színvonalában jó munka. A vélemények ugyan nem voltak teljesen egyezők, mert akadt kifogás, mely az egyforma sorok létrehozására történt ritkítást kárhözhatta, más vélemény szerint pedig a kiugró sorok nyugtalanok. A fősor szalagdisztek szintén erősenek találtak, míg a kellő esztétikai magyarázatok után kialakult a vélemény,

anyagot egymásra halmozni, az így előálló fihalmazt pedig tanulónak adják elosztás végett. Az a természetes idegenkedés, mely az ily léleknélküli munkával szemben a tanulót elfogja, már sok bosszuságnak volt előidézője. Mert ily uton kerülnek léniaiak, betűk, diszek a szekrények rejtekheleire, az állványok hasadékaiba. Kivánni is alig lehet ily nagy lelkiismeretességet igénylő munka elvégzését tanulótól. Részint az egyes betűk nehéz felismerhetősége, valamint rendes helyének megállapítása egyenesen kizárja azt, hogy ezek eltakarítását tanuló elvégezhesse. Es ha mégis megbízzák vele, ugy bizonyára a törmelékadából vagy a regálisok alól kell a szedőnek szükség esetén ez anyagot előkeresni. Ha már elkerülhetetlen szedés közben különböző anyagok felhasználása, ugy minden körülmények között megbízható kezekre kell bízni annak eltakarítását. Következményeiben azonos a nyomdákban divó ama szokás is, hogy a kezdő tanulót összedobott szedésformák elosztásával akarják a fekete művészetbe beavatni. Tudok eseteket, midőn tanulók oly lelkiismeretességgel takarították el az ily összedobott formákat, hogy végül is szerelőnek kellett a szennyvizlevezetőcsatornából kiszedni az elosztott formákat. Hogy mily mérhetetlen kár származhatik ebből az üzletre, arról ne is essék szó, csupán azt kívánom még itt felemlíteni, hogy az ily munkák alkalmasak leginkább arra, hogy a tanulóval végleg megutáltassák mesterségét.

st—r.

Hangjegyszedők jelentkezzenek! Ilyen felhívással szaklapokban gyakran találkozunk, ami annak a bizonyítéka, hogy lámpással kell keresni az olyan szedőt, aki valamely speciális munkát tud elvégezni, ez pedig eléggé bizonyítja a tanonciskola nyelbeutésének sürgős voltát. A szakiskola főképen a nyomdatulajdonosok érdekében sürgős, mert hisznek nekik kellene azok a munkások, akik a szedés legspeciálisabb ágazataiban is jártasak. Ma, amikor a speciálisabb munkák annyira megszatnak, hogy nyomtatási munkák nyomtatás-technikának minden nyomdában meg sem lehet tanulni, fokozott mértékben érezhető egy céljának megfelelő szakiskola hiánya. A régi idők gyakorlott hangjegyszedői már vagy rokkantak vagy az angyalok kórusa részére

hogy a boritéka a sikerültebbek közé sorolandó. — **Quarnero-kiosk reklámlapja.** (Bíró és Schwarcz-nyomda munkája. Nyomta Kolaszik József.) Jól szedett és jól nyomtatott munka, jellemzésül az egyszerű eszközökkel való dolgozásnak. A kevés szöveg a papír felületén jól el van osztva a létrehozott üres papírfelületek a szövegfoltokkal jó összhangban vannak. — **Két rajzolt levélfej.** (A Bíró és Schwarcz-nyomda munkáiból.) Színezés és nyomás jó. Rajzolt nyomtatványokat nem szoktunk bírálat alá venni, azt az észszerűtlenséget azonban nem hagyhatjuk észrevétel nélkül, hogy a Kovács-féle fej első sora miért kezdődik kis betűvel? Ennek helyességét semmivel sem lehet bizonyítani. A művészi hatás bizonyára nem szenvedett volna, ha ezt a legelembb helyesírási szabályt a fej rajzolója betartja. — **Tanfolyami munkák.** Ugy a júniusi, mint júliusi számban megjelent, a tanfolyamon készült vázlatok alapján előállított mellékleteink általánoságban tartott bírálatát lásd a júniusi számban. — A júliusi szám **boritéka** (szedte Bíró Miklós, nyomta Kolaszik József a Bíró és Schwarcz-nyomdában) egyszerű, jól sze-

szedik a hangjegyeket a menyországban, a tanoncokat pedig ma nem igen avatják bele ebbe a tudományba, mert először ez időbe kerül, másodsor pedig ritkán fordul elő a könyvnyomtatási uton készítenő zenemű. Az olyan eset azonban, hogy speciális munkaerőt milyen nehéz találni, azt mutatja, hogy igenis érdemes a főnököknek bajlódni a tanoncokat zeneművek szedésére is oktatni. A hangjegyszedéshez hasonló elbánásban részesítik a legtöbb nyomdában a matematikai és algebraszedést is. Maholnap ott leszünk, hogy ezeket a szedőket is lámpással kell majd keresni. Ha sok nyomdában nem is fordulnak elő ezek a nyomtatványok, megeshetik, hogy idővel az e munkában járatos szedők hiánya miatt vissza kell a főnököknek utasítani az ilyen munkákat. Siettessék tehát a főnökök a nyomdatanonc-szakiskola létesülését, mely első sorban az ő érdekükben fog működni. H. S.

Hengeröntés. A jó nyomdásznak feltétlenül legfontosabb eszköze a jó festékező henger. A fővárosban annak beszerzése nem jár nehézséggel, a vidéken azonban kellő hengeröntési gyakorlat hiányában sok keserves percet okoz. Most például egy vidéki kollégánktól kaptunk levelet, melyen hiábavaló fáradságát írja le, de a hengert még sem tudja az egy darabból álló öntőkészülékből használható állapotban kivenni. „A hengeröntőkészüléknek víztartálya van — írja szaktársunk. Kísérleteztem a hengeröntéssel, de nem sikerül sehogysem. Ha forró vizet nem öntök a tartályba, ki sem bírom venni a hengert, ha pedig forró vizet öntök bele, ki lehet venni, de hasznavehetetlen a henger.” Ennek egyszerű az orvossága: a készüléket öntés előtt kitisztítva, vattacsomóval egyenletesen jól kiolajozzuk, amikor is kellő lehülés után a henger a készülékből okvetlenül kivehető. (Utalunk egyébként az 1912. évi XII. füzetben levő, a hengerekről szóló cikkre.) o.

A levélpapír egy érdekes és célszerű példánya került kezünkbe. Első tekintetre a szimpla papíron semmi jellegzetességet nem találunk, mert egy egyszerű megoldású litografált fejet látunk rajta, olyant, amilyennel nap-nap után találkozunk. Ha azonban a lapot megforgatjuk, egy térkép ölik szemünkbe, amelyen meg van vörös vonallal jelölve, hogy a levél írója,

a cég telepe villamos vasúttal hogyan közelíthető meg a város minden részéről s a központi pályaudvarról. Olyan cégek, akiknek kiterjedtvidéki összeköttetésük van s gyakrabban felkeresik feleik, ajánlatos ennek utánzása, mely utánzással ezek kényelmét szolgálják.

A festékek fényállósága. Bár nagyszámu olyan festék létezik, amely a fényállóság tekintetében igen nagy igényeknek felel meg, még sincs olyan festék, amely a fénynek és levegőnek, valamint az ezekben előforduló gázalaku tisztátalanságnak korlátozatlan ideig ellenállhatna anélkül, hogy legkevésbé se változzon meg. Ezért, ha szorosan vesszük, helytelen dolog beszélni abszolút fényálló festékről és nincs rendjén a gyárostól biztosítékot követelni némely festékek abszolút fényállóságára vonatkozólag. Bármely festéknek a fény behatásával szemben való ellentállóképességére igen nagy befolyást gyakorol a festéknek mikénti használata, ha teljes erejében levő festékekkel nyomtatnak, hettekig vagy hónapokig tart, a többé-kevésbé megpigmentált festék azonban már rövid idő múlva elhalványodik. A lakkozás is befolyásolja a fényállóságot, még pedig kedvező módon, amennyiben a lakkozott nyomatok tartósabbak a nemlakkozottaknál. Minden gépmester tudja, hogy a napfénynek a festékre való behatása nyáron intenzívebb mint télen, így például előfordulhat, hogy némely festék dacára annak, hogy télen hónapok hosszaiig ki van téve a fénynek, csak csekély mértékben változik meg, nyáron azonban rövid idő múlva erősen elhalványodik. Egy hírneves festékgyár, hogy az egyes festékeknek fényállóértékéről lehetőleg pontos felvilágosítást nyújthasson, festékeit a fényállóság tekintetében az eddigi négy helyett hat osztályba sorozza. Minthogy azonban az egyes festékek fényállósága igen különböző, kézenfekvő dolog, hogy még hatosztályu beosztással is csak megközelítően lehet némely festéknek fényállóértékét megjelölni és az ugyanazon osztálybeli egyes festékek között is létezhetnek különbségek. Ezt a körülményt azonban még részletesebb beosztással sem lehet teljesen elkerülni, ellenben az áttekinthetőség szenvedne ennek folytán, míg a hatosztályu rendszer gyakorlati célokra teljesen elegendő. R-r.

dett, jól nyomtatott munka. A szöveg-csoportosítás logikus, foltjai jók. A rózsaszín látszólag erős, ezt azonban a szöveg markánsága szükségessé teszi. Ugyanekkor felmerült egy a közelmúltban megjelent borítékra való hivatkozással a kérdés, miért veszi a szakbizottság minden alkalommal a boríték szövegezését külön elbírálás alá s ha abban egy szó toldás van, ezt az egyébként jó munka rovására írja, holott ha a szövegezés a rendes szöveg intenciójának megfelelő, ez nem volna ily szigoruan mérlegelendő. A szakbizottság e véleményét magáévá tette. — **Körlevél.** (Tervezte Kún Kornél, nyomták a Világosság-nyomdában.) Eredeti, érdekes munka, melynél a körlevélnél szokatlanul erős betű volna kifogásolható. A betű erősségét — melynek alkalmazása a rendelők kívánása volt — jól ellensúlyozza a megfelelő, célszerűen alkalmazott szinezés. — **Levélpapír és cégjegy.** (Szedte Btró Miklós, nyomta Kolozsik József a Biró és Schwarcz-nyomdában.) A gyakorlati életből vett, jól megoldott nyomtatvány. A szinezés a papírral jó összhangban van és egyszerűségük dacára valami tetszetősség van bennük.

Szokatlan nálunk a levélfej 3. sorának a két első erős foltja ellen állított erősen ritkított sor, mely mintegy díszítésül szolgál.

ÜZENETEK

Helyi csoportjaink jegyzőit kérjük, hogy az ülés lefolyását tartalmazó jegyzőkönyvet a lapban közölhető formában küldjék be, szigoruan mérlegelve azonban, hogy ebbe a tudósításba csakis általános érdekű dolgokat foglaljanak. A rendes jegyzőkönyv beküldése azért továbbra is szükséges.

Somogyi Pál, Szeged. A lapunk június havi számában „Egy kis összehasonlítás” című közleményben tárgyalt levél írója a lap megjelenése után nyomban jelentkezett és a levél szerzőségét magára vállalta. Megnyugtathatjuk úgy Önt, mint a szegedi szervezett szaktársakat, hogy az illető nem szegedi nyomdász s a levelet átutazóban Szegeden írta és ott adta fel, anélkül, hogy arra gondolt volna, miszerint az ilyen körülmények között postára adott névtelen levéllel valakinek kellemetlenségét is okozhat. Azt persze nem gondolhatta, hogy

levelének egyes részleteit nyilvánosságra hozzuk. — A két hirdetés közül a II. számra a jobb, sőt sokkal jobb.

F. V. Budapest, L. B. Kecskemét. Szakérdéseikre mai számunkban találnak választ.

Szabó István II. Sajnáljuk, hogy a kiadás után véget viszaküldött kéziratot nem kaptuk idejében vissza, amely így most már idejét multta. Vagy talán megnehzeltt kérdésünk miatt?

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokon szakmabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs: Gondos Ignác. — Világosság könyvnyomda rt. Budapest, VIII. ker., Conti-utca 4. sz.

Egyetemi városban, 54 év óta fennálló, modernül berendezett nyomdaüzlethez, mely évenként 120 ezer korona állandó munka felett rendelkezik a jól bevezetett napilapja is van, készpénzbefektetéssel **társ kerestetik.**

Szakember előnyben részesül. Irásbeli ajánlatok „Egyetemi város” jelige alatt a lap kiadóhivatalába intézendők.

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET

KOBLINGER GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENMŰ KLISÉKET MŰ-
VEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALA-
MINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉ-
SEKHEZ. ÉPÍTÉSZETI STB. TERVEKET
FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSIT

Lapunk bekötési tábláját

ezidén is díjtalanul adjuk mindazoknak a tagoknak, akik legalább 1913. évi január havától tagjai Körünknek és akik arra reflektálnak; miért is ezennel felhívjuk a nyomdai házipénztáros és vidéki helyipénztáros szak-társakat, hogy haladéktalanul állítsák össze a bekötési táblára reflektáló szak-társak névsorát és azt Bözsik István pénztárosnak legkésőbb november 1-éig beküld-jék, mivel az azontul jelentkező szak-társak kérését nem lesz módunk teljesíteni. Szükséges még megjegyezni, hogy a Kör anyagi helyzetére való tekintetből kívána-tos, miszerint csak azok a szak-társak kérjék a bekötési táblát, akiknek valamennyi ezévi Grafikai Szemléjük megvan, mert egyébként ugysem használhatják azt.

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE R.-T. BUDAPEST

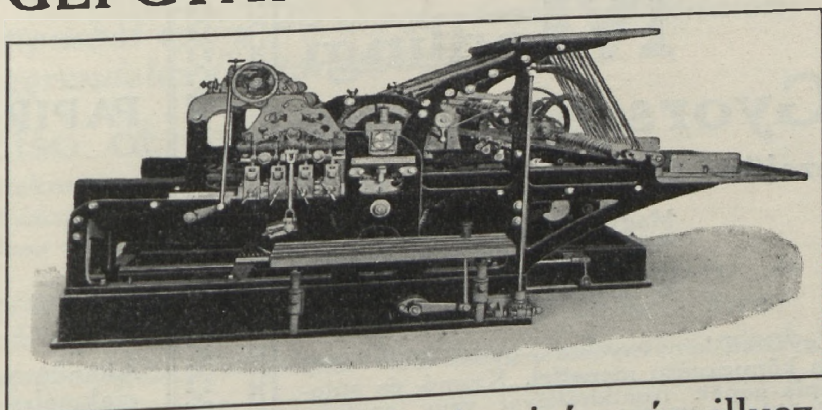
VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és cimbetűkből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó be-rendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyors-sajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomó gyorsajtók két- és négy-pályás görgő-járáttal. Kromótipiai gyorsajtók rövidített ivkivezetőkkel és gyűrűs kirakódob se-gélyével. Kétfordulatu gyorsajtók előlkirakó-val. Könyvnyomdai gyors-sajtók görgő-pályával. Könyvnyomdai kézisajtók és könyvkötészeti gépek

Körforgó nyomógépek ujság- és illusz-trációnyomásra, meghatározott és változ-tatható ivnagyságok számára készülnek.

Gleitsmann

Brüsszeli világkiállítás-
son 1910: Grand Prix.
Turini világkiállítás-
on 1911: versenyen kívüli
urytag.

E. T.
könyv- és
könyomdai festékgyárak
Budapest

Különlegesség: gyorsan száradó fekete fes-
tékek. Könyvnyomáshoz: CITO. Könyvnyomá-
shoz: PERFEKT. A festékek több minőség-
ben és különféle árakban kaphatók. Színes
festékek. Kencék. „Saxonia“ hengeranyag.

Képviselet: Tanzer Miksa, grafikai szaküzlet
Budapest, VII, Akácfa-utca 50. Telefon 13-70

DR. WEINWURM-ANTAL

BUDAPEST, IV. KÁROLY-UTCA 3.

ALAPÍTÁSTÓL
1864

TELEFON 52
1700

KÉSZIT
CINKOGRAFIAI
CHROMO-
AUTOTIPIAI
KLISÉKET

LEGGONDOSABB
KIVITELBEN

HÁZONKIVÜLI
FÉNYKÉP-
FÖLVÉTELEKET

ELAFESTMÉNYEK
IPARMEVEZETI
TÁROLYOK, ÉPÜLE-
TEK ÉS BELSŐ DE-
KORRÉKCIÓK.

ELSŐ
MAGYARORSZÁGI

FÉNYKÉPÉSZETI

ÉS
CINKOGRAFIAI
SOKSZOROSÍTÓ
MŰINTÉZETE

ŐS ELŐRŐNÖU
NYTUNTTÉS.

KÁROLY-UTCA 3. szám BUDAPEST KÁROLY-KÖRUT SAROK

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ
EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA
1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FIÓK-
TELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22—24.

Mödlingi Gyorsajtógyár

ezelőtt: Kaiser L. Fiai R.-T.

Magyarországi képviselet:
Róna József mérnök, szerelő-
és gépműhelye, Budapest, III.,
Bécsi-ut 42. Telefon-szám 54-48.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti
és körmozgásu menettel. Kromó- és auto-
tipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül.
Rapid-gyorsajtók görgőjáráttal. „Doppel-
rapid“ Miehle-rendszerű kétfordulatu gyors-
ajtók. Különleges körforgógépek gyártása.
Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyű járás.
Különféle új és javított gépek nagy raktára.

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, V,
FALK MIKSA-U. 13

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

CÉGJEGYZŐK: ACZÉL
MÁRTON, BILD LIPÓT.
TELEFON INTERUR-
BAN 96—19 ÉS 142—51

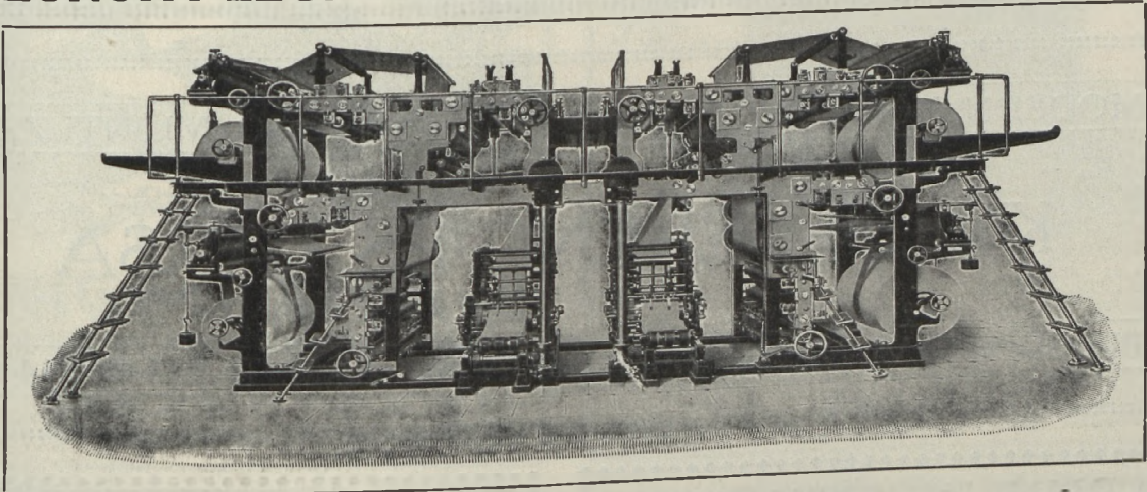
Állandó nagy raktár a nyomdászati
szakmában előforduló papirban. Több
előkelő papirgyár lerakata. Különleges-
ségek: különféle boríték- és levélpapir,
kromó-, illusztrációs nyomó- és könyv-
papirokbán. Kívánatra papírmintákat
azonnal küldünk ingyen és bérmentve

VOGTLÄNDISCHE MASCHINENFABRIK A-G

PLAUEN I. V.

EURÓPA LEGNAGYOBB KÖRFORGÓGÉPGYÁRA

Legnagyobb munkaképességű 64 oldalas négy-
tekerces, teljesen szalagnélküli körforgógép

64, 60, 56, 52, 48, 44, 40, 36, 32, 30, 28, 26, 24, 22, 20, 18, 16, 14,
12, 10, 8, 6, 4 és 2 oldalas hirlapok nyomtatására és hajtogatására.

*Ezen körforgógép-típusból eddig 40 darab részint szállított,
részint megrendelés folytán építés alatt áll.*

Az utolsó öt év alatt 100 darab
négy- és kétekerces körforgógép, 64 illetve 32 oldalas
lapok nyomtatására szállított, illetve megrendelés foly-
tán épülőfélben van. Felülmulhatatlan teljesítőképesség!

*Mindenféle körforgógépek gyártása ujság-, illusztráció-, mű-, jegy- és
hasonló nyomtatványok nyomtatására. A legmodernebb öntődei beren-
dezések. Komplet gyorsöntőgép Rotoplate. Hajlító- és adjusztálógépek*

Számítások és árvetések készséggel adatnak. Képvisező Magyarország és Ausztria részére

PAUL KEIL, WIEN XVIII., STERNWARTESTRASSE 25

SÁR, ZELINKA ÉS TÁRSA

Budapest, X. kerület,
Halom-utca 12. szám
Telefon József 1900

Vesz mindennemű papírhulladékot papírgyártási célra. Szállít
mosott és fertőtlenített géptisztító rongyot előnyös árban!

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET

KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYV-
NYOMDAI FESTÉKGYÁR

HANS WUNDER

G. m. b. H. Könyv- és könyomdai, fekete és
szines festékek. Legjobb minőségű
Germania-hengeranyag bármely
rendszerű gép számára (körforgó-
géphez is). Különlegesség: **Gloria**,
(festékpótanyag), a festék lehuzó-
dását meggátolja. Fénykék **Perga**,
nagyon elterjedt s szívesen veszik.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan
szárad, ezért igen ajánlatos ár-
jegyzékek nyomásához. Könyv-
kötőfestékek. Atnyomó-papírok:
Rekord, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMÜGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST

Borítékok

minden nagyságban és minőségben
kaphatók. Külön készítésű borítékok
gyorsan és jutányos áron készíttetnek.
Ablakboríték-különlegességek. Gyász-
keretű borítékok készítése. A külön-
féle borítékok gyártására a legmoder-
nebb gépek állanak rendelkezésünkre

MŰVÉSZI KIVITELŐ
RAJZOK ÉS

KÜSEK

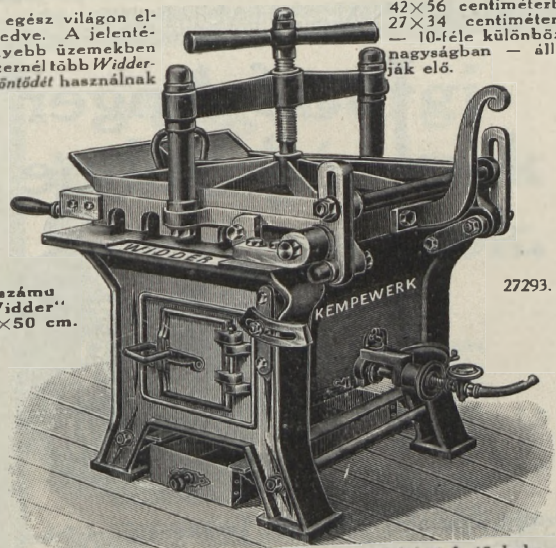
KÖNIG és BAYER-nél
BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTÁK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJ-
MENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

„Widder“ tömöntőde

Az egész világon el-
terjedve. A jelenté-
kenyebb üzemekben
2 ezernél több Widder-
tömöntődét használnak

42×56 centimétertől
27×34 centiméterig
— 10-féle különböző
nagyságban — állít-
ják elő.

3. számú
„Widder“
37×50 cm.

27293.

Legújabb típus: C-Widder, 35×45 cm-nyi öntőfelülettel, tüzhely- és
öntőszerekkel, záró- és cicerós öntőkerettel, öntőkanállal 264 M.
Gyalupad fűrésszel 80 M. Egyéb szerelvények 84-50 M Nürnbergből

Kempewerk-gépgyár, Nürnberg

Különlegességei: tömöntődei, chemigrafiai és galvanoplasztikai
gépek és a nyomtatóiparban használatos mindennemű vasanyagok.
Magyarországi képviselő: GOLDSTEIN ADOLF grafikai szaküzlet,
Budapest, VII. kerület, Kazinczy-utca 32. szám. Telefon 23-41.

STEMPEL D

BETŰÖNTŐDE - R. T. - FRANKFURT AM MAIN
RÉZLENIAGYÁR

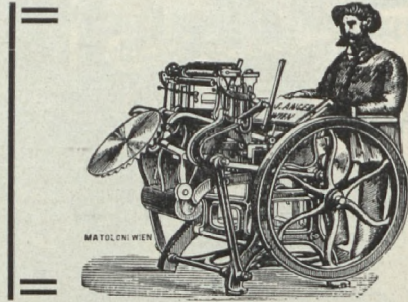
Gyártja a Mergenthaler szedőgépbefűit kézi szedésre való haszná-
lásra. Galvanoplasztika. Vésnöki intézet. - Kiválóan szép és prakti-
kus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgymint,
könyv-, akciden-, körlevél- és írófű befűkből, iniciálék, körzetek,
vignetták stb Kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez.
Mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselőf

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet
BUDAPEST, VII, AKÁCFA-UTCA 45
TELEFON 152-11

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

Josef Anger & Söhne

Szállít legujabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papírgyárak, könyvkötők, üzleti könyveket készítő gyárak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE,
RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSÖINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.
Szállít teljes nyomda- és tömöntöde-berendezéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

Magyarország és az összes Balkán államok
vezérképviselője:

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet, Budapest,
VII, Akácfa-utca 50. sz. Telefon 13—70

Költségelőirányzatokat és mintalapokat kész-
séggel díjmentesen rendelkezésre bocsájtunk

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON:
JÓZSEF 4-24. SZ.

A legtökéletesebb és legjobb gépekkel felszerelt műintézet elfogad minden a reprodukáló szakba vágó munkák kifogástalan kivitelét. Különösen ajánlja rézbe maratott címke-készítményeit mindennemű ipari célokra.

Különféle klisék
ipari célokra
raktáron

TELEFON:
JÓZSEF 4-24. SZ.

*Szigoru a főnök szörnyen,
Nem is elégszik meg könnyen,
De ha jó a klisékép
A segédhez szól ekkép:
„Fiam, mához három évre
Emelve lesz a fizetése!”*

Figyelmeztetjük
ciklus-
hirdetésünkre

**MASCHINENFABRIK
AUGSBURG-NÜRNBERG**

Augsburgi körforgógépek és gyorsajtók.

Kitünő előnyük legegyszerűbb alkotás,
legnagyobb gyorsaság és kiváló biz-
tonság. — Eddig szállított mennyiség
10300 db körforgógép és gyorsajtó.

Képviselő Ausztria-Magyarország részére

Josef POLACSEK, Wien,
IV. kerület, Belvederegasse 3. sz.

BND

WOLFFER

MOR

BUDAPEST-VIII-KER

HUNYADY-UTCA-32

KLISZÓGYÁR

TELEFON-TÓZSEF

552-ALAPITVA-1863

Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik G. m. b. H. Berlin, N. 4.

MINDEN TUDAKOZÓDÁSRA

az a felelet és a szakemberek bizonyítják, hogy a

LINOTYPE

szedőgépek a legelőnyösebbek és teljesítő képességük minden szedésnél a leg-
gazdaságosabb. A 8-féle típus nagy választéka és a folytonos ujtások, javítások
minden üzemhez alkalmassá teszik a Linotype-szedőgépet. — Mivel pedig a

MERGENTHALER-FÉLE KOMPLETT-BETÜÖNTŐGÉP

a Linotype matricáival teljesen azonos kéziszedéshez való betüket önt, minden
jó szakérteű csak Linotype-szedőgépet rendel.

Vezérképviselő: Ausztria-Magyarország és az összes Balkán államok részére:

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37

MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER
LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM

Távírási cím: Geel Wien Fiókok: Budapest, Prága

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖR-
FORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB
AZ OTTHONI ÖNTÉSÉNél

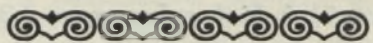
Első magyar könyv-
és nyomdai festék-
és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest, IX. ker., Márton-utca 19

Telefon: József 6-35

Ujság-, diszmű-, illusztráció-,
mű- és mindenfajta színes
festékek, kencék, bronzok a
grafikai iparágak számára.
"Bianka", "Patent" és "Vik-
toria" hengeranyagok koc-
kázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK:
BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR,
FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES
IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ-
ÉS SZÍNES PAPIROKAT, STB.
ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

AUTOTIPIA FOTOTIPIA

TELEFON 679

Készít horgany- és rézmara-
tású kliséket a legszebb ki-
vitelben. Házonkívüli felvé-
teleket, úgymint építmények,
gépek, tájképek, festmények
és iparművészeti tárgyokról a
legjutányosabb árak mellett.

FOTOLITO- GRAFIA

TELEFON 679

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS, TÖMÖNTÖDE
ÉS NAGY MECHANIKAI MŰHELY

ELSŐ MAGYAR **B**ETÜÖNTÖDE

Dus raktárt tart magyar
és minden idegen éke-
zetű könyv- és cimbetük-
ből, valamint körzetek,
rézléniák és különféle
felszerelési anyagokból.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, VI. KERÜLET,
DESSEWFFY-UTCA 32.
TELEFON 23-70. SZ.

GALVANOPLASZTIKA, ÓLOMZÁR-
GYÁRTÁS ÉS BÉLYEGZŐMETSZÉS

Teljes könyvnyomdai
berendezések — gyors-
sajtókkal egyetemben —
a legjutányosabb felté-
telek mellett, rövid idő
alatt foganatosíttatnak.

EGYETEMES TABELLAALAPZAT, CZETTEL ÉS BENDTNER SZABADALMA

JULIUS KLINKHARDT BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLÉNIA-GYÁRA LEIPZIG

LIEBIGSTRASSE 4-8

Modern és izléses betűk, körzetek stb. elismert elsőrendű kemény anyagokból. Tömítő, galvanoplasztika, bélyegmetszés, rézlénia gyár, vésnöki intézet, szerszámgyár

Mintakönyveket szívesen küldenek a cég magyarországi képviselői

GROSZ ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST, VIII, JÓZSEF-KÖRUT 9

TELEFON JÓZSEF 40-02

Nyomdaberendezések minden nagyságban a legrövidebb idő alatt eszközöltetnek

GRAFIKAI SZAKÜZLET KAUFMANN GYULA

BUDAPEST, VII
KERTÉSZ-UTCA 48. SZ.
TELEFON-SZÁM 75-48

KARL KRAUSE
gépgyár, Leipzig
POPPELBAUM
cs. és kir. udv. betüöntőde
R. GERHOLD
rézmetsző műintézetének
KIZÁRÓLAGOS KÉPVISELETE

KÖLTSÉGVETÉSSEL, ÁRAJÁNLA-
TOKKAL DIJTALANUL SZOLGÁL

Ne vásároljon semmiféle

Ha bármilyen
gépjavításra
van szüksége
szólítsa fel a
József 11-91
telefonszámot

perforálógépet, perforálóléniát, számláló és számozógépet lábajtásra, kézi számozókészüléket, jegynyomó-, számozó- és fűzőgépet, sodronyt, vágógépet, karton- és papírlémezvágóollót stb., mielőtt árajánlatot nem kérne a

Herrmann és Karig gépgyártól

Budapest, VIII. kerület, Mária-utca 24-26. szám

Admiral! Utolsó újdonság!

A legsikerültebb betüöntődei termék! Előkelő
metszése és formája miatt rendkívül fiatásos!

Wilhelm Woellmer's betüöntődéje
és rézlénia gyára : Berlin SW 48

Mesterszedő-szaktársaink figyelmébe

ajánljuk pályázatunkat, melyet a „Grafikai Szemle“ szövegoldalainak szedéselrendezésbeli megoldására irtunk ki. A részletes pályázati feltételek lapunk március havi füzetének 66. oldalán olvashatók; ajánljuk azonban, hogy a pályázni szándékozó szaktársak lapunk főmunkatársától Gondos Ignác szaktárstól (VI. kerület, Bajnok-utca 14. szám, I. emelet) bővebb felvilágosítást kérjenek. Beküldési határidő: szeptember hó 30.

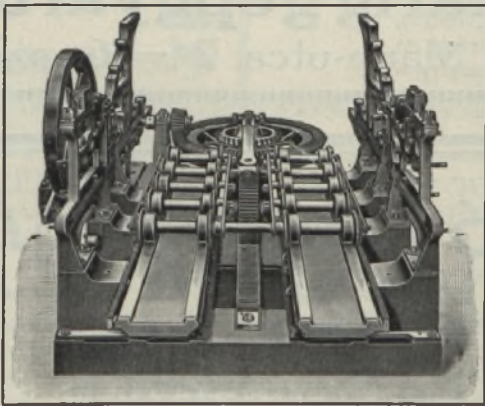
LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTÖDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

FREUND-BARÁT-FÉLE ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST, VII, AKÁCFA-UTCA 13. SZÁM

AZ ÖSSZES KÖNYV-, KÖNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI FESTÉKEK ÉS
CIKKEK NAGY GYÁRI RAKTÁRA

A DRESDENER SCHNELLPRESSEN-
FABRIK A.-G. COSWIG

PLANETA

TELEFON-SZÁM 82-35 GYORSSAJTÓINAK KÉPVISELŐJE

**Korvin Testvérek
Könyvnyomdája**

TELEFON **B**UDAPEST, 191
14-32 ≈

**☐☐☐ Budapest ☐☐☐
VI. Révay-utca 14**

MEGHÍVÓ

A Magyarországi cipész-
csizmadia munkások és
munkásnők szakegyesü-
lete huszéves fennállása
alkalmából 1912 október
hó 24-én, délelőtt pont
 $\frac{1}{2}$ 10 órakor, az Építő-
munkásokon dísztermé-
ben (VII. ker., Aréna-út
68. szám alatt tartandó

Dísz- közgyűlésre

A DISZKÖZGYŰLÉS MŰSORA:

1. Szabadságdal, Pogatschniggtól. Énekli az Általános munkásdalegylet.
2. Elnöki megnyitó. Tartja Virág Sándor elnök.
3. Külföldi küldöttek üdvözlései. (Németországból Weikers G., Ausztriából Stergerits István.
4. Szaktanács, pártvezetőség küldöttei.
5. Taborzó, Révfytól. Énekli az Általános munkásdalegylet.
6. Ünnepi beszéd. Tartja Farkas István.
7. a) Fel, szocialisták... Grammtól. Énekli az Általános munkásdalegylet.
b) Dalolj, proletár. Novák K.-tól. Énekli az Általános munkásdalegylet.
8. Elnöki bezáró. Tartja Virág S. elnök.

A díszközgyűlésen az egyesület minden tagja díjítalanul résztvehet. Ezen meghívó egyszersmind belépőjegy gyanánt is szolgál

Lorilleux Ch. és Társa festékvár festékével, Budapest.

Nyomatott Lévai Márton r. i. műnyomdájában Nagyváradon

A papírt szállította Goldzieher Géza papírmagykereskedő, Budapest.

Sürgöncím Léderer,
Drégelyutca 10. szám

Léderer Lipót és neje,
Brezniczky József és
neje tisztelettel meg-
hívják Elza és József
gyermekük egybeke-
lési ünnepélyére, mely
e hó 20-án, vasárnap
délelőtt 11 órakor a IX.
kerületi anyakönyvi
hivatalban (Lónyai-u.
9. sz.) fog megtartani
Budapest, 1913 július

LUTZ EDE ÉS TÁRSA, LAKK- ÉS FESTÉKGYÁRA

**PEF-JAPÁN-EMAIL, VITRALIN, BUDAPEST, VII,
THERMOVIT, BAZALTFESTÉK ÖRNAGY-U. 4.
SÜRGÖNYCIM: FESTÉK LUTZ TELEFON
BUDAPEST. HELYKÖZI TELEFON 64-93**

**GYÉMÁNT, BESSEMERFESTÉK,
MIKROSOL ÉS LUTZ-LAKK
CIM VASUTI KÜLDEMÉNYEK RÉSZÉRE:
FERENC JÓZSEF-LAKTANYA B. H. É. V.**

**22 első kitüntetés
Áll. ezüstérem Bécs**

**Négy állami érem
Áll. ezüstérem Bécs**

Meghívó

A kőbányai szervezett munkások vigalmi bizottsága 1913. évi szeptember hó 7-én, vasárnap, a Régi sörház összes helyiségeiben (X, Előd-utca 4. szám) tombolával és világpostával egybekötött nagy

szüreti mulatságot

rendez, melyre t. Cimet és becses családját, barátait és ismerőseit tisztelettel meghívja a rendezőség. Mulatság kezdete d. u. 3 órakor, vége reggel 5 órakor. Jegyek árai: személyjegy előre váltva 60 fillér, a pénztárnál 70 fillér; családjegy előre váltva 1.60 korona; a pénztárnál 1.80 korona. Díjtekvés: I. díj 20 korona, II. díj 10 korona, III. díj 5 korona. Azon t. hölgy, aki a legtöbb tombolaszámot, valamint a legtöbb levelezőlapot eladja és a legtöbb levelezőlapot kapja, egy-egy értékes jutalomtárgyban részesül. Gyülekezés délután fél 2 órakor a Munkásotthonban (X, Martinovits-tér 3)

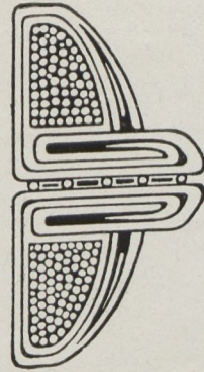

CASINO DE PARIS

nyári helyisége

VI. Hermina-út 63. sz.
Az Angol-park mellett.
Telefon száma 116-84.

Folies Caprice

MŰSOR

Nyári helyisége: Budapest, VI. ker.
Aréna-út 84. Telefon-száma 14-22

KLISÉKET
KÉSZITŐ
MŰINTÉZET

WOTTITZ MANFRÉD

Budapest, V, Bálvány-utca 12. Telefon 18-99.
Dombornyomásokhoz való stanznik, fototípiák,
kemigrafiák, autotípiák, klisék három- és négy-
szinű nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kívül

BEIT & CO.
HAMBURG
DRUCKFARBEN
FABRIKEN

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, VI, DÉVAI-UTCA 21. SZAM

Femina

új, izléses, előkelő accidenz és reklámirás, Gípkens híres-neves berlini reklám művész eredeti rajzai alapján. Hozzávaló választékos körzetek, díszítőanyag, a leg-
ujabb fekete-szürke-fehér összetételben

Bauer féle betűöntőde, Frankfurt a. M.

Fiókbetűöntődék: Lipcse, Barcelona, Madrid

Vezérképviselő Magyarország részére:

Horvát Lajos * grafikai szaküzlete * Budapest, 6

Váci-körút 45 — Telefon: 123-09

A világ legrégebbi, leghíresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest IV, Ferenc József-rakpart
27. szám. Telefon 37-58 és 93-29.

Alapítva 1818. évben.
13 gyár és 60 lera-
kat az egész világon.
Az 1899. és 1900. évi
párisi világkiállításon
versenyen kívüli jury-
tag. Grand Prix: St.
Louis 1904, Lüttich
1905, Milano 1906 és
Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDA-
FOKON, Budapest mellett.

Fekete és színes festékek a kő- és könyvnyomdai, könyv-
kötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany-
és ezüsfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok
öntése. Kencék. Preparált papírok könyvnyomdák részére.

BETÜÖNTÖDE

GENZSCH ÉS HEYSE

Hamburg · München

ajánlja egyenvonalra (Normalschriftlinie) öntött
elismert legjobb gyártmányu hatásos betűit és
diszitményeit művekhez és accidenzmunkákhoz

PÁRIS 1900: ARANY ÉREM
ST. LOUIS 1904: NAGY DIJ
BRUSSEL 1910: GRAND PRIX

Vezérképviselő Magyarország és Ausztria területén:

Kallós Ödön, Budapest VI, Vörösmarty-utca 69:71